

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา

2.1 แนวความคิดการดำเนินคดีอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องระหว่างภาครัฐและประชาชน และเป็นกระบวนการที่มีการใช้อำนาจของรัฐ ที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล มากที่สุดเนื่องจากรัฐสังคัมรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และต้องป้องกันและปราบปราม อาชญากรรมด้วย ดังนั้นรัฐบาลจึงมีความพยายามที่จะสร้างระบบการทำงาน และการบัญญัติ กฎหมายที่สามารถรักษาสมดุลระหว่างการป้องกันอาชญากรรม (Crime Control) และการ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักนิติธรรม (Due Process of Law) เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความยุติธรรมอย่างแท้จริง

การดำเนินคดีอาญาเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมที่สำคัญมากที่สุดอันหนึ่ง ความผิดอาญา หมายถึง การกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญา โดยกฎหมายอาญาถือเป็นกฎเกณฑ์หนึ่งที่รัฐนำมาใช้ในการควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากกฎหมายอาญาได้กำหนดว่า การกระทำใดที่หากเกิดขึ้นแล้วถือว่าเป็นความผิดต้องถูกลงโทษอย่างเหมาะสม ในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบสุขของบ้านเมือง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมายภายใต้เงื่อนไขที่ว่า กฎหมายเป็นคำสั่งบังคับที่ควบคุมและส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตนอยู่กรอบ ซึ่งในปัจจุบันการก่ออาชญากรรมมีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อยๆ รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมและคุ้มครองความสงบสุขให้แก่สังคมต้องหามาตรการและกำหนดกฎเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรม

สมัยโบราณนั้น กฎหมายอาญาปะปนอยู่กับกฎหมายแพ่ง โดยเฉพาะเรื่องของละเมิดต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้นเป็นผลทำให้กฎหมายอาญาแยกตัวออกจากกฎหมายแพ่งอย่างชัดเจน กล่าวคือ เมื่อขนาดของสังคมเริ่มขยายตัวใหญ่ขึ้น จำเป็นต้องมีหัวหน้ากลุ่มทำหน้าที่ในการควบคุมสมาชิกในกลุ่มของตนโดยอาศัยประเพณีความเชื่อทางศาสนาของสมาชิกในชุมชนของตนมาประกอบการสร้างกฎเกณฑ์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เมื่อมีการรุกรานหรือทำร้ายก็จะตอบแทน

ด้วยการแก้แค้นเป็นส่วนตัวต่อผู้กระทำความผิด กล่าวคือ กระทำให้บุคคลผู้กระทำความผิดได้รับความเสียหายเป็นการตอบแทนอย่างเดียวกับที่ตนได้รับ ซึ่งชาวยุโรปเรียกว่า “กฎหมายตาลิโอ” (Lex Talionis) อันเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงการแก้แค้นตอบแทนกันที่มีลักษณะเป็น “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้หลายจำและเป็นเยี่ยงอย่างแก่สมาชิกคนอื่นในกลุ่ม และยังเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ในขั้นนี้ จารีตประเพณีจึงได้กำหนดถึงกรณีละเมิดต่างๆ ซึ่งในกรณีเช่นนั้นผู้ถูกละเมิดได้รับความเสียหายอาจเข้าทำการแก้แค้นตอบแทนได้โดยที่ตนไม่ต้องเกรงว่าจะได้รับการแก้แค้นจากผู้ละเมิดจากการกระทำของตนอีก¹

ต่อมาเมื่อสังคมมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น จึงมีการกำหนดมิให้การแก้แค้นระหว่างกันเองหรือระหว่างครอบครัวต่อครอบครัว ได้มีการกำหนดข้อบังคับมิให้ผู้เสียหายทำการแก้แค้นทดแทน และมีการกำหนดค่าทำขวัญกันขึ้นในลักษณะคล้ายเงินค่าปรับในปัจจุบัน แต่แตกต่างกันที่เงินค่าทำขวัญนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความหนักเบาของการกระทำความผิด ประกอบกับฐานของผู้เสียหายเป็นเกณฑ์² ทำให้รัฐเข้ามามีบทบาทเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายต้องมาแจ้งต่อรัฐ และรัฐจะคอยให้ความช่วยเหลือให้ผู้เสียหายได้รับเงินค่าทำขวัญตามที่ตนมีสิทธิจะได้รับตามกฎหมาย การที่รัฐเข้ามามีบทบาทแทรกแซงในเรื่องนี้ก็เพื่อให้ผู้ถูกละเมิดได้รับค่าทำขวัญตามสมควร³ ในที่สุดเมื่อรัฐเข้ามามีบทบาทและมีความเข้มแข็งมั่นคงมากแล้ว จึงได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดซึ่งมุ่งร้ายต่อรัฐ เช่น เป็นกบฏ การคบคิดประทุษร้ายต่ออาณาจักร ฯลฯ และบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดที่มุ่งต่อผู้เสียหาย เช่น การฆ่าคนตาย การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกาย ฯลฯ เนื่องจากความผิดเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายโดยตรงและต่อสังคมด้วย

ในสังคมปัจจุบันอาชญากรรมมีทิศทางที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ค่านิยมและแนวคิดทางวัฒนธรรมที่เสื่อมถอยลงไป ทำให้อาชญากรรมมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปมีความสลับซับซ้อนยากแก่การติดตามมากขึ้น และการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดียิ่งยากมากขึ้น รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมและคุ้มครองความสงบสุขให้แก่สังคมต้องหามาตรการและกำหนดกฎหมายเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปราศจากอาชญากรรมหรือให้ลดน้อยลงมากที่สุด กฎหมายอาญาจึงเป็นกฎหมายหนึ่งซึ่งรัฐใช้ในการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายอาญา หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบสุขของบ้านเมือง อีกทั้ง

¹ ร.แสงกาต์. (2526). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, 2*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. หน้า 72.

² เริงธรรม ถัดพลี. (2534). *สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: สหมิตรออฟเซต. หน้า 34.

³ จิตรลดา จุงวงศ์. (2541). *แนวทางในการตรวจสอบควบคุมการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 6.

เพื่อให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ต้องรับผิดชอบภารกิจในการบังคับใช้กฎหมายของตนเป็นการเฉพาะ โดยต้องดำเนินการภายในขอบเขตแห่งกฎหมายภายใต้เงื่อนไขที่ว่า กฎหมายเป็นคำสั่งคำสั่งบังคับที่ควบคุมและส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตามอยู่ในกรอบที่เป็นแบบอย่างความประพฤติของชุมชน หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม (Social norms) ซึ่งการทำหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินการไปเพื่อที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน รวมทั้งอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดและการให้การคุ้มครองป้องกันสังคมจากการถูกละเมิด และเป็นหลักประกันเสรีภาพของประชาชน⁴

กระบวนการยุติธรรมในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีอาญาดำรงถือเป็นเรื่องเบื้องต้นที่จะเริ่มปฏิบัติหน้าที่สืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดและทำการสอบสวนหาพยานหลักฐานและรวบรวมข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดเพื่อจะให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามคาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถรวบรวมพยานหลักฐานทำเป็นสำนวนได้แล้ว ก็จะส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นนั้น ไปยังอัยการ เพื่อพิจารณาว่าควรตั้งฟ้องผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหานั้นหรือไม่อย่างไร และเมื่ออัยการเห็นควรที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ก็จะนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล โดยนำพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยในศาล เมื่อศาลได้พิจารณาพยานหลักฐานในคดีแล้วเห็นว่า จำเลยกระทำความผิดและไม่มีเหตุผลที่จะได้รับการยกเว้นความผิดหรือได้รับการยกเว้นโทษตามกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วศาลก็จะมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดโทษให้เหมาะสมแก่ตัวจำเลย และสอดคล้องกับลักษณะแห่งการกระทำที่เป็นความผิด โดยคำนึงถึงอัตราโทษที่ได้สัดส่วนกับลักษณะของการกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามเจตนารมณ์ของการลงโทษ ส่วนราชทัณฑ์ถือเป็นองค์กรสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมที่รับผิดชอบในการบังคับตามคำพิพากษาของศาลหรือกฎหมายอื่นใดซึ่งบัญญัติให้อำนาจไว้ เพื่อควบคุมดูแลและแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคมและเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีอาญาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการนำคดีเข้าสู่กระบวนการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การดำเนินคดีอาญาก็จะเริ่มควบคู่กันไปทันที เริ่มตั้งแต่การสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง

⁴ ดร.ณ โสทธิพันธุ์. (2525). “การบริหารงานกระบวนการทางยุติธรรมทางอาญา”, *วารสารอัยการ*, 5(1). หน้า 47.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 131.

และดำเนินคดีในชั้นศาล เมื่อกระบวนการยุติธรรมถึงที่สุดแล้ว รัฐจึงเป็นผู้มีอำนาจลงโทษ ส่วนผู้เสียหายจากการกระทำความผิดจะมีสิทธิในการเรียกร้องให้ทดแทนความเสียหาย โดยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคมจึงเป็นหน้าที่ของผู้เสียหายที่จะดำเนินการฟ้องร้อง ตลอดจนจัดหาพยานหลักฐานมาเพื่อพิสูจน์ความผิด ซึ่งภาระจะตกอยู่กับตัวผู้เสียหายเอง หลักการดำเนินคดีอาญาเช่นนี้ เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution) ที่มีมาแต่สมัยโบราณ และเมื่อมีการพัฒนาของสังคมและรัฐ ทำให้เกิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) ตามรูปแบบของประเทศอังกฤษ ที่ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหาย และมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้⁶ โดยไม่จำเป็นจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นหรือไม่ เพราะถือว่าการกระทำความผิดอาญาเป็นเรื่องที่กระทบต่อสังคมไว้ ส่วนหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) นั้น เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลังหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายและหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ทั้งนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ พนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการนี้จะเป็นผู้รับผิดชอบในนามของรัฐในฐานะผู้กล่าวหา ต้องดูแลการสอบสวนฟ้องร้องคดี⁷ อย่างไรก็ตามรัฐไม่อาจผู้ขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว รัฐจึงยอมให้เอกชนสามารถฟ้องคดีอาญาได้ในความผิดบางประเภทที่ไม่มีความร้ายแรง ซึ่งเป็นคดีความผิดเล็กน้อย ประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส อิตาลี และสเปน ฯลฯ

สำหรับประเทศไทย มิได้บัญญัติห้ามผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง แต่ในทางปฏิบัติโดยส่วนใหญ่แล้ว หน้าที่ในการสืบสวน จับกุม สอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานยังคงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากพนักงานอัยการต้องการให้มีการสอบสวนหรือหาหลักฐานเพิ่มเติมก็จะทำการประสานไปยังตำรวจเพื่อดำเนินการ และหากอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา กฎหมายก็ไม่ได้บัญญัติห้ามผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเอง

2.2 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

พยานหลักฐานมีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญา ที่จะพิสูจน์ว่าบุคคลใดกระทำการอันเป็นความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ หากไม่มีพยานหลักฐานหรือมีพยานหลักฐานแต่ไม่พอพียงได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือถูกต้องหรือไม่ ผู้กระทำ

⁶ Delma Karien, *Anglo-American Criminal Justice*, London: Oxford & University Press, 199, p. 19.

⁷ กณิศ ฅ นกร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7) กรุงเทพฯ: วิญญูชนฯ. หน้า 7.

ความผิดตัวจริงหรืออาชญากรก็จะรอดพ้นจากการถูกลงโทษ อันเป็นผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมและยังส่งผลโดยตรงต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมอีกด้วย⁸

พยานหลักฐานตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 - 243 ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท⁹ ดังนี้

1. พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีให้การต่อศาลด้วยวาจา¹⁰ ผู้ที่จะเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ การรับรู้นี้เป็นการรับรู้โดยสัมผัสของตน คือ จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รส ได้รู้สึก¹¹ พยานบุคคลที่จะใช้เป็นหลักฐานนั้นคือ ถ้อยคำของบุคคลที่มาให้การต่อศาล และศาลได้จัดบันทึกเป็นข้อความไว้ในสำนวนความ โดยศาลรับรู้ข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลหรือเหตุการณ์ที่พยานได้เห็น ได้ฟัง หรือ ได้ทราบมาก่อน¹² ความจริงแล้วสิ่งที่เป็นพยานหลักฐาน คือคำเบิกความหรือถ้อยคำของพยาน หากใช้ตัวพยานไม่ ฉะนั้นเมื่อกล่าวถึงพยานชนิดนี้ จึงหมายถึง คำเบิกความของพยาน (Testimony) หรือบางที่เรียกว่าเป็นพยานถ้อยคำ (Oral Evidence or Parol Evidence)

2. พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความใด ๆ ที่ศาลอาจอ่านดูได้จากลายลักษณ์อักษร หรือเครื่องหมายใดๆ ที่สื่อความหมายอันปรากฏอยู่บนกระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งคู่ความเสนอต่อศาลเพื่อใช้ความหมายของข้อความหรือเครื่องหมายนั้น พิสูจน์ข้อเท็จจริง

3. พยานวัตถุ หมายถึง วัตถุสิ่งของที่ผู้คู่ความอ้างเป็นพยาน เช่น สิ่งที่มีรูปร่างใด ซึ่งรวมตลอดถึงรูปลักษณะร่างกายของคนที่มิมีชีวิตและศพ นอกจากนี้ พยานวัตถุยังหมายรวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้นที่ปรากฏให้รับรู้ได้ด้วย เช่น ลักษณะของการจราจรของยานพาหนะ ณ ทางแยกใดทางแยกหนึ่ง การรับรู้พยานวัตถุนั้นรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ หู ตา จมูก ลิ้น ผิวกาย

4. พยานผู้เชี่ยวชาญ เป็นพยานความเห็นหรือเป็นพยานบุคคลประเภทหนึ่ง ซึ่งโดยปกติแล้วในการพิจารณาคดี ศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานความเห็น เพราะหากศาลยอมรับฟังพยานความเห็นประเภทนี้ เท่ากับเป็นการนำเอาความเห็นของบุคคลอื่นมาใช้ในการวินิจฉัยคดี แต่ก็มีข้อยกเว้น เพราะการที่จะห้ามมิให้รับฟังพยานความเห็นทุกกรณีนั้น บางครั้งอาจพลาดโอกาสที่จะ

⁸ ซ่อทิพย์ สุขเนาวรัตน์. (2549). *การคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. วิทยานพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 31.

⁹ พิชัย นิลคำทอง. (2546). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง-อาญา*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 393-400.

¹⁰ เข็มชัย ชุตินวงศ์. (2543). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 1.

¹¹ คณิต ณ นคร. (2549). *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 7*. หน้า 87.

¹² โสภณ รัตนากร. (2539). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 21.

ได้พยานสำคัญในคดี เนื่องจากประเด็นบางประเด็นในคดีนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่ศาลหรือบุคคลธรรมดาจะวินิจฉัยได้ ต้องอาศัยผู้มีความรู้ในเรื่องนั้น เป็นพิเศษออกความเห็น ซึ่งเรียกว่า พยานผู้เชี่ยวชาญ

สำหรับพยานบุคคลถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเป็นอย่างมากในคดีอาญา และอาจตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นและต้องการใช้อำนาจมือในการบิดเบือนรูปคดีหรือเพื่อปกปิดความผิด โดยการหลอกล่อ กดดัน ช่มชู้ หรือบีบบังคับต่อเหยื่ออาชญากรรมให้ถอนแจ้งความ ให้บิดเบือนคำให้การจากหนักเป็นเบา ให้หลบเลี่ยงการเป็นพยาน โดยวิธีการต่างๆ ที่สร้างความกลัวสำหรับเหยื่ออาชญากรรมจนไม่กล้าเป็นพยานในชั้นศาล เพราะ โดยปกติ ประจักษ์พยานในคดีอาญาก็หายากอยู่แล้ว หากยังคงปล่อยให้พยานถูกข่มขู่หรือถูกทำร้าย เนื่องจากการเข้ามาเป็นพยานเท่ากับเป็นการเพิ่มความยากลำบากในการแสวงหาพยานยิ่งขึ้นไปอีก ทุกคนจะปฏิเสธการเป็นพยานเพราะเกรงกลัวต่อภัยมืดที่อาจจะตามมาในภายหลัง

แนวคิดในเรื่องการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา เกิดขึ้นเนื่องจากจุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายแบบ Common law หรือ แบบ Civil Law การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาประกอบการ ให้ความคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) และการใช้กลไกของกฎหมาย (Legal Instrument) ซึ่งก็ปรากฏในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดแนวคิดในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา โดยคำนึงถึงปัญหาว่าในการพิสูจน์ความผิด ข้อเท็จจริงในคดีอาญา หากไม่มีพยานบุคคลมาพิสูจน์ยืนยันการกระทำความผิด อาจทำให้ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษ กลายเป็นภัยต่อสังคม และหากว่าในการดำเนินคดีอาญานั้น ๆ ผู้กระทำความผิดรู้ว่ามิพยานบุคคลรู้เห็นเหตุการณ์ของการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิดก็อาจจะรับสารภาพไม่กล้าสู้คดี ทำให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นโดยเร็ว หรือหากผู้กระทำความผิดมิพยานบุคคลยืนยันความบริสุทธิ์ก็ทำให้บุคคลที่ถูกกล่าวหาพ้นผิด ดังนั้นรัฐจึงต้องให้ความสำคัญต่อพยานบุคคลซึ่งก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยให้ความคุ้มครองเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานบุคคล เพื่อให้บุคคลเกิดความกล้าที่จะเสียสละและความสะดวกสบายส่วนตัวเข้ามาเป็นพยานในคดีต่าง ๆ ที่เข้าไปรู้เห็นเหตุการณ์ โดยไม่หวาดกลัวต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการข่มขู่ของบรรดาอาชญากร ดังนั้น การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาต้องประกอบด้วย การให้ความคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) กล่าวคือ การที่สังคมให้เกียรติหรือให้ความชื่นชมในการที่บุคคลนั้นได้ทำหน้าที่ในฐานะพยาน การได้รับบริการจากรัฐ และการใช้กลไกทางกฎหมาย (Legal Instrument) คุ้มครองพยาน โดยให้ได้รับสิทธิ

ต่างๆ เช่น สิทธิได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสม สิทธิที่จะได้รับค่าป่วยการ/ค่ายานพาหนะ

2.2.1 บทบาทและความสำคัญของพยานในคดีอาญา

ในการดำเนินคดีอาญานั้น พยานหลักฐานถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดี โดยปกติการดำเนินคดีอาญาจะมีคู่ความสองฝ่าย คือ ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย ซึ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีจะปรากฏตามที่ได้มีการกล่าวอ้างในคำฟ้อง และคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาหรือข้อกล่าวแก้ของตน โดยศาลจะทำการพิเคราะห์พยานหลักฐานจากการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าว โดยการชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินคดีต่อไป¹³

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ไม่ว่าจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ พนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดทั้งในแง่การพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการในส่วนเกี่ยวข้อง¹⁴ บุคคลที่มีส่วนได้รู้เห็นในการกระทำความผิดซึ่งบางกรณีรวมทั้งผู้เสียหาย มีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำรวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่าง ๆ และอาจนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหา การให้การในชั้นสอบสวน (Deposition) การเบิกความในชั้นพิจารณา (Testimony) จะพบว่าพยานมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งนี้ รัฐมีมาตรการทางกฎหมายในการบังคับให้บุคคลมาให้การเป็นพยาน¹⁵

2.2.2 บทบาทของพยานบุคคลในคดีอาญาชั้นสอบสวน

เมื่อมีการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้นทุกกรณี โดยไม่จำเป็นต้องรอให้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษก่อน เว้นแต่เป็นความผิดอันยอมความได้ เมื่อผลการสอบสวนพบว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามาฟ้องร้องต่อไป โดยการสอบสวนพยานบุคคลของพนักงานสอบสวนนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติถึงขั้นตอนการสอบสวนไว้อย่างชัดเจน เช่น การสอบสวนหรือสืบพยานบุคคลต้องเริ่มต้นด้วยคำถามที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว และความเกี่ยวข้องกับคู่ความ หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนเกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่องที่พยานบุคคลรับรู้หรือพบเห็นมา เป็นต้น

¹³ เจ่มชัย ชุตินวงศ์. (2543). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. หน้า 1.

¹⁴ ประจักษ์ เปี่ยมสมบูรณ์. (2535). “สิทธิที่เหนืออาชญากรรมพึงได้รับจากกระบวนการยุติธรรม”, *วารสารสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์* 32, (4) (ตุลาคม-ธันวาคม). หน้า 56.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132.

2.2.3 บทบาทของพยานบุคคลในคดีอาญาชั้นอัยการ

เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนมายังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะเป็นผู้ตรวจ พิจารณาสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานที่ปรากฏนั้นพอเชื่อถือได้หรือไม่ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และใครเป็นผู้กระทำ ถ้าเชื่อถือเสนอฟ้องต่อศาลและดำเนินคดีต่อไปจนถึงที่สุด แต่ถ้าไม่เชื่อก็สั่งไม่ฟ้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป หรือข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานยังไม่แน่ชัด พนักงานอัยการก็อาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือเรียกพยาน ไปซักถามเพื่อให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้นก็ได้

2.2.4 บทบาทของพยานบุคคลในคดีอาญาชั้นศาล

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนหลังจากที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีและนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว พนักงานอัยการจะเป็นคู่ความในฐานะโจทก์ มีหน้าที่พิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยอาศัยพยานหลักฐานต่าง ๆ เป็นเครื่องพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏต่อศาล ขั้นตอนนี้พนักงานอัยการจะเป็นฝ่ายเปิดคดีให้ศาลทราบ โดยแถลงถึงลักษณะของฟ้องและพยานหลักฐานที่น่าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วพนักงานอัยการจะนำพยานเข้าสืบ เมื่อ โจทก์ (พนักงานอัยการ) สืบพยานเสร็จแล้ว ศาลอาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนมาประกอบการวินิจฉัยได้ กรณีจำเลยรับสารภาพตามฟ้องศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษที่สถานหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยาน โจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ในกรณีที่โจทก์นำพยานหลักฐานเข้าสืบหมดสิ้นแล้ว หากศาลยังสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ ศาลจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย พยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบในชั้นศาลนั้นมีทั้งพยานหลักฐานที่เป็น พยานวัตถุ พยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พิเศษ สำหรับพยานบุคคลถือเป็นพยานหลักฐานที่เป็นปัญหาที่สุด เพราะบุคคลบางประเภทหรือบางคนอาจจะรู้เห็นเหตุการณ์จริงหรือถูกเลี้ยมสอนหรือรับจ้างมาเป็นพยานก็ได้ พยานบางคนรู้เรื่องดีมาโดยตลอด แต่เวลาเบิกความต่อหน้าศาลเกิดขึ้นเด่นจำไม่ได้หรือความจำเลอะเลือน พยานบางคนอาจถูกข่มขู่หรือได้รับสินจ้างให้เบิกความผิดเพี้ยนไปจากความจริงจนเป็นผลทำให้คดีเสียหายหรือเสียหายยุติธรรมได้

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า กรณีที่พนักงานสอบสวนรู้ว่ามิบุคคลที่รู้เห็นการกระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะออกหมายเรียกมาให้การเป็นพยาน หรือในชั้นพิจารณา ศาลจะเป็นผู้ออกหมายเรียก โดยพนักงานอัยการเป็นผู้ขอหมายเรียกเพื่อส่งให้กับพนักงานสอบสวนนำส่งให้กับพยานต่อไป¹⁶ หากบุคคลนั้นไม่ไปเป็นพยานจะมีความผิดตามกฎหมาย หรือกรณีที่เป็นคดี

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 56.

ที่ประชาชนฟ้องคดีโดยตนเอง ผู้ฟ้องคดีก็เป็นผู้ยื่นบัญชีระบุนยานให้กับศาล หากพยานไม่เต็มใจ มาศาล ก็สามารถขอให้ศาลออกหมายเรียกเพื่อมาให้การ¹⁷ และหากไม่มาศาลก็จะมีผลตามกฎหมายเช่นกัน จะเห็นได้ว่า การเบิกความของพยานบุคคลในคดีอาญามีบทบาท และมีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดีเป็นอย่างมาก เนื่องจากพยานบุคคลนั้นมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดมากที่สุด เพราะฉะนั้นคำให้การของพยานบุคคลในชั้นศาลจึงมีความน่าเชื่อถือค่อนข้างสูง อีกทั้งน้ำหนักของพยานประเภทอื่นๆ เช่น พยานวัตถุหรือพยานเอกสารอาจมีการถูกทำลายหรือทำให้พยานหลักฐานดังกล่าวถูกบิดเบือนได้ง่าย เนื่องจากพยานดังกล่าวเป็นเพียงวัตถุหรือสิ่งของที่อาจถูกทำลายได้ หรือทำให้เสียหายหรือลบเลือนได้ง่าย แต่พยานบุคคลนั้น คือ มนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและวิญญาณ การทำลายพยานบุคคลนั้น ก็คงได้แต่การเอาชีวิตหรือข่มขู่คุกคามจนพยานเกิดความเกรงกลัวจนไม่กล้าเป็นพยานในศาล หรือทำให้พยานให้การในลักษณะที่บิดเบือนจากความเป็นจริง¹⁸

ฉะนั้นความสำคัญของการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาสรุปได้ ดังนี้

1) เนื่องจากคุณลักษณะของพยานบุคคลมีความแตกต่างจากพยานหลักฐานประเภทอื่น ๆ คือ พยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ถือเป็นสิ่งของที่ไม่มีชีวิต ไม่มีจิตใจ สามารถถูกเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีตั้งแต่ชั้นสอบสวนแล้ว

2) ปัจจุบันนานาประเทศต่างสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการดำรงชีพอย่างผาสุกและปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่มาคุกคาม ดังนั้น รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการคุ้มครองและรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขในสังคมจึงมีหน้าที่ในการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

3) การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาย่อมส่งผลต่อการคุ้มครองกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ พยานบุคคลเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำไปสู่การค้นหาคำความจริง และสร้างคุณธรรมให้แก่สังคม ดังนั้น การทำลายพยานบุคคลจึงส่งผลกระทบต่อระบบกระบวนการยุติธรรมทำให้กระบวนการยุติธรรมขาดไว้ซึ่งประสิทธิภาพและเสรีภาพ

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15.

¹⁸ วีระพงษ์ บุญโญภาสและคณะ. (2546). *การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*, เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 10-11.

4) การได้มาซึ่งพยานบุคคลที่ดีมีประสิทธิภาพย่อมส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรม การที่จะได้มาซึ่งพยานดังกล่าว รัฐจำเป็นต้องหามาตรการที่แข็งแกร่งพอที่จะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจว่าตนจะได้รับการดูแลและคุ้มครองจากรัฐเมื่อตนเข้ามาเป็นพยานในคดีอาญา

5) การคุ้มครองพยานบุคคลเป็นเครื่องมือในการรักษาพยานที่ดีที่สุดในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม เนื่องจากการกระทำผิดในลักษณะรูปแบบขององค์กร มักจะปกปิดหลักฐานและมีการดำเนินการที่ซับซ้อนยากแก่การติดตามเสาะหาพยานหลักฐาน

6) การคุ้มครองพยานบุคคลสร้างความน่าเชื่อถือต่อความร่วมมือในทางอาญาระหว่างประเทศ เพราะปัจจุบันลักษณะของการกระทำความผิดข้ามชาตินั้นแพร่หลาย การกระทำของรัฐหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของรัฐ และหากผู้กระทำความผิดได้ไปกระทำอีกรัฐหนึ่งหรือการกระทำผิดมีความต่อเนื่องไปยังรัฐอื่น และมีพยานรู้เห็นถึงการกระทำนั้น อาจจะมีการขอความร่วมมือในทางอาญาระหว่างประเทศ เพื่อขอให้ส่งพยานบุคคลมาเบิกความต่อศาลของรัฐผู้เสียหาย หากการคุ้มครองพยานบุคคลของรัฐนั้นไม่ดีพอ รัฐเจ้าของสัญชาติของพยานก็ไม่อาจส่งคนชาติของเขามาได้ เนื่องจากรัฐแต่ละรัฐต้องคุ้มครองความปลอดภัยของสมาชิกนั่นเอง ดังนั้น การคุ้มครองพยานบุคคลจึงมีความจำเป็นเพื่อให้เกิดการยอมรับและร่วมมือกันทางอาญาระหว่างประเทศ

2.2.5 เหตุผลและความจำเป็นในการคุ้มครองพยาน

การดำเนินคดีอาญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยจะเน้นไปที่พยานบุคคล (Witness) เป็นสำคัญยิ่งกว่าพยานหลักฐานชนิดอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากการกระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพยานบุคคลทั้งสิ้น เช่น ทำร้ายร่างกาย ปล้นทรัพย์ ลักทรัพย์ อนาคต ช่มชู้ กระทำชำเราฆ่าคนตาย ฯลฯ หากพยานบุคคลไม่ให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือไม่ไปศาล ก็จะเป็นผลให้ไม่มีพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ และศาลก็ต้องยกฟ้องคดีและปล่อยตัวจำเลยไปไม่สามารถนำคนผิดมาลงโทษได้

ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้พยานบุคคลไม่ให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือไม่ไปเบิกความเป็นพยานในชั้นศาล มีหลายสาเหตุด้วยกัน แต่สาเหตุที่สำคัญที่สุด คือ พยานเกรงกลัวอิทธิพลของฝ่ายผู้กระทำความผิด เช่น ไม่ปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของพยานและญาติพี่น้อง การทำร้ายทรัพย์สินของพยาน การขัดขวางพยานด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อไม่ให้พยานให้ความร่วมมือ เป็นต้น ส่งผลให้การค้นหาความจริงไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้ระบบของกระบวนการยุติธรรมขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องหามาตรการเพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นใจที่จะให้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ การคุ้มครองพยานจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานในการปราบปรามอาชญากรรม เนื่องจากการกระทำความผิด

สำหรับการคุ้มครองพยานบุคคลอาจแบ่งได้เป็น 2 ระดับ¹⁹ คือ

1) การคุ้มครองบุคคลที่มาเป็นพยาน หมายถึง การคุ้มครองสวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลที่มาเป็นพยาน เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาให้ได้รับความปลอดภัยจากการกระทำในรูปแบบต่างๆ เช่น การคุกคาม การทำร้าย การข่มขู่ เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุดในการพิจารณาคดีซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม และเพื่อให้พยานมีความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยในการมาเบิกความ จึงถือว่าเป็นการคุ้มครองพยานบุคคลขั้นเบื้องต้น

2) การคุ้มครองค่าให้การของพยาน หมายถึง การคุ้มครองพยานจากเหตุปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่อาจกระทบต่อค่าให้การของพยาน ซึ่งถือว่าเป็นการคุ้มครองในระดับสูงขึ้น เนื่องจากมีเหตุปัจจัยหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อพยานบุคคลให้การบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงที่รับรู้ได้เห็นว่า เช่น อาจเกิดจากปัจจัยซึ่งเกิดจากปัจจัยธรรมชาติ เช่น อายุ วัย ความสามารถในการถ่ายทอดหรือความสามารถในการจดจำ หรือปัจจัยซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การให้สินบน การชักจูง การขัดขวางในรูปแบบต่างๆ หรือเกิดจากความเครียดที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาคดี เช่น การให้การในชั้นศาลที่พยานต้องเผชิญโดยตรงต่อหน้าจำเลย การถูกซักถามจากคู่ความ ดังนั้น ภาครัฐจึงมีความพยายามที่จะแก้ไขปรับปรุงกระบวนการพิจารณาความอาญาโดยให้พยานสามารถให้การได้อย่างปราศจากการขัดขวาง เช่น การใช้เทคโนโลยีในการสืบพยาน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การให้ความคุ้มครองต่อพยานนั้นต้องไม่เป็นการกระทบสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย โดยเฉพาะการสืบพยานต่อหน้าจำเลย หรือใช้จำเลยได้มีโอภาสถามค้านพยาน (Cross-examination) ดังนั้น ภาครัฐในฐานะผู้บริหารงานยุติธรรมจึงจำเป็นต้องหามาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองพยานให้สามารถให้การต่อศาลได้อย่างเต็มที่ ควบคู่ไปกับการให้พยานได้รับความปลอดภัยอย่างแท้จริงในชั้นพิจารณาคดี

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของการคุ้มครองพยานในคดีอาญา จะเห็นว่าบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครอง ได้แก่ ตัวพยานเอง ซึ่งจะได้รับความปลอดภัยทั้งในชั้นสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดี และชั้นศาล โดยการคุ้มครองตัวพยานนั้นก็เพื่อให้พยานเกิดความรู้สึกปลอดภัยปราศจากการข่มขู่ คุกคามและประทุษร้าย รวมถึงการให้ค่าตอบแทนจากการที่มาเป็นพยานและค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปจากการมาเป็นพยาน เพื่อให้พยานบุคคลดังกล่าวสมัครใจในการให้ความร่วมมือเข้ามาเป็นพยานเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและคุ้มครองกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงแห่งคดี อันทั้งยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้แก่บุคคลที่เข้ามาเป็นพยานในคดีอาญาอีกด้วย นอกจากนี้ การคุ้มครองพยานบุคคลมีวัตถุประสงค์ให้พยานบุคคลนั้นมีคุณค่า

¹⁹ สวาตรี สุขศรี. (2544). “การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา”, *วารสารนิติศาสตร์*, 9(1).

ต่อการพิจารณาคดี ซึ่งในกระบวนการพิจารณาให้ความสำคัญอยู่ที่คำให้การหรือถ้อยคำของพยานบุคคลในชั้นการพิจารณาว่ามีความน่าเชื่อถือหรือมีน้ำหนักมากน้อยเพียงใด

จากที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า เหตุผลที่จะต้องมีการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาสามารถแยกเหตุผลได้เป็นประเด็นดังนี้

1) เนื่องจากคุณลักษณะของพยานบุคคลมีความแตกต่างจากพยานหลักฐานประเภทอื่น ซึ่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุถือว่าเป็นสิ่งของที่ไม่มีชีวิต ไม่มีเลือดเนื้อหรือจิตใจ โดยพยานประเภทนี้ จะถูกเก็บรักษาเป็นอย่างดีตั้งแต่ชั้นสอบสวนแล้ว แต่พยานบุคคลดังกล่าวโดยสภาพทางกายภาพเป็นพยานที่ง่ายต่อการรบกวนความมั่นใจและความกล้าของพยานในการเบิกความต่อศาล

2) ปัจจุบันนานอารยประเทศต่างสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ควรได้รับการคุ้มครอง คือ สิทธิในการดำรงชีพอย่างผาสุกและปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่มาคุกคาม ดังนั้น รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการคุ้มครองและรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขในสังคมจึงมีหน้าที่ในการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของพยานที่มาเบิกความในชั้นศาล

3) การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ย่อมส่งผลต่อการคุ้มครองกระบวนการยุติธรรมคือ พยานบุคคลเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำสู่การค้นหาคำความจริงและสร้างความยุติธรรมให้แก่สังคม ดังนั้น การทำลายพยานบุคคลจึงส่งผลกระทบต่อระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาขาดไว้ประสิทธิภาพ

2.2.6 วัตถุประสงค์ของการคุ้มครองพยานบุคคล

การคุ้มครองพยานบุคคล โดยรัฐถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการที่จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานในการปราบปรามอาชญากรรม เนื่องจากการกระทำในลักษณะของอาชญากรรมมีการปกปิดหลักฐานและอาจมีการวางแผนมาอย่างแยบยล และอาชญากรเหล่านี้ รู้ดีว่าหากกำจัดพยานที่จะให้การในศาลได้ ก็จะทำให้ขาดพยานหลักฐานที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุมดำเนินคดีได้ ดังนั้น การคุ้มครองพยานบุคคลให้ปลอดภัยต่อภัยอันตรายต่างๆ เพื่อให้พยานมั่นใจและกล้าที่จะมาเบิกความเพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา ถือเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานถือเป็นการคุ้มครองขั้นเบื้องต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลเข้าสู่กระบวนการพิจารณาปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง (La suretè) หรือเสรีภาพในชีวิตร่างกาย ซึ่งจัดเป็นเสรีภาพพื้นฐานของมนุษย์ที่ทุกคนต้องการ²⁰ สรุปการคุ้มครองพยานบุคคล

²⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). *คำอธิบายกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 348-349.

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณา เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงหรือเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ซึ่งถือเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องการ²¹

2.2.7 หลักการพิจารณาของรัฐในการให้ความคุ้มครองพยาน

การที่รัฐจะทำให้การมีอยู่ซึ่งพยานบุคคล และให้พยานนั้นมีคุณค่าต่อการพิจารณาคดีในเบื้องต้น รัฐจะต้องจัดการให้บุคคลที่มาเป็นพยานได้รับความปลอดภัยจึงจะได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) หรือพยานสำคัญในคดี (Material Witness) อันส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและยังเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องความปลอดภัยของประชาชนอีกด้วย²² การพิจารณาของรัฐในการคุ้มครองความปลอดภัยพยานบุคคลของแต่ละรัฐนั้นอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า “พยานบุคคลจะไม่ให้การ โดยปราศจากการคุ้มครองจากอันตรายหรือการตอบแทนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญา” ซึ่งประกอบด้วยเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ความรุนแรงของการกระทำความผิด
2. ความสำคัญของพยาน
3. ภัยอันตรายที่พยานอาจได้รับ
4. ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับพยานบุคคล
5. ผลการประเมินทางจิตวิทยาถึงความเหมาะสม
6. วิธีการอื่นในการให้ความคุ้มครอง
7. ประวัติอาชญากรรมของพยาน
8. ความยินยอมของพยานหรือบุคคลที่มีอำนาจในการให้ความยินยอม

ทั้งนี้รัฐต่าง ๆ มักจะกำหนดบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง ได้แก่ พยานและบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งมีผลต่อการให้การของพยาน²³

²¹ ประยุทธ์ แก้วภักดี. (2542). *การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา*. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 32.

²² ระพงษ์ บุญโญภาสและคณะ. (2546). *การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*, เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 11.

²³ ประธาน วัฒนวานิชย์ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ และวันชัย รุจนวงศ์. (2546). *การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 1), ร่างรายงานวิจัย*. หน้า 112.

2.3 การคุ้มครองสิทธิของพยานและผู้เสียหายตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 นี้ใช้เวลาจัดทำถึง 2 ปี และเปิดให้ประเทศต่าง ๆ ลงนามเมื่อวันที่ 12-15 ธันวาคม 2543 ณ เมืองปาเลอโรโม ประเทศอิตาลี และสำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก จนถึงวันที่ 12 ธันวาคม 2545 มีประเทศร่วมลงนามมากกว่า 140 ประเทศ และอีกกว่า 80 ประเทศได้ร่วมลงนามในพิธีสารการป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ำมนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก พิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้ย้ายถิ่นโดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศ และพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบการผลิตและการค้าอาวุธโดยผิดกฎหมาย ซึ่งพิธีสารนี้มีผลบังคับได้เทียบเท่าอนุสัญญาตามอนุสัญญาฯ ข้อ 37 วรรคหนึ่งและวรรคสาม²⁴ และเนื่องจากประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐภาคีต้องนำแนวทางตามอนุสัญญาฯ มาพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง หรือบัญญัติกฎหมายบางเรื่องที่เกี่ยวข้องให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับที่อนุสัญญาฯ กำหนด ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษารายละเอียดของอนุสัญญาฯ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในข้อ 24 เพื่อให้ทราบหลักการเหตุผลของการจัดทำอนุสัญญาฯ วัตถุประสงค์ของการจัดทำ รวมถึงสาระสำคัญ โดยมีรายละเอียด สรุปได้ดังนี้

2.3.1 หลักการเหตุผลของจัดทำอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000

การคุ้มครองสิทธิของพยานและผู้เสียหายตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติฯ เกิดขึ้นเนื่องจากนานาประเทศในสังคมโลกประสบปัญหาขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่ก่อให้เกิดภัยร้ายแรงต่อประเทศและสังคม ซึ่งจากรายงานของสหประชาชาติประมาณว่าองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมีรายได้จากการประกอบอาชญากรรมประมาณ ร้อยละ 3-5 ของรายได้ประชาชาติทั่วโลกรวมกัน เกือบทุกประเทศได้รับผลกระทบจากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติอย่างรุนแรง²⁵ ดังนั้น นานาประเทศได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้ร่วมมือในการหามาตรการในการต่อสู้ ป้องกัน ปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติสำหรับการสร้างข้อตกลงระหว่างประเทศขึ้นและมีผลเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ

²⁴ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 37 วรรคหนึ่งและวรรคสาม “ความสัมพันธ์กับพิธีสาร”.

²⁵ วันชัย รุจนวงษ์. (2544). “การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2)”. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. หน้า 6-7.

ในการสร้างมาตรการใหม่ ที่เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ²⁶ โดยการคุ้มครองพยานที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้พิสูจน์ความผิดขององค์กรอาชญากรรม

2.3.2 วัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ เกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ถูกบัญญัติไว้ในข้อ 24 แห่งอนุสัญญาฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการป้องกันและต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยให้รัฐภาคีใช้มาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพอันเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการใช้ต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ตามอนุสัญญาฯ ข้อ 1²⁷ เนื่องจากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้สร้างความเสียหายแก่ประเทศชาติและสังคม โลกโดยรวมไม่ว่าในทางการเมืองภายในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศ ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมก่อให้เกิดภัยอย่างใหญ่หลวงต่อความผาสุกของประเทศชาติและสังคม โลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากไม่ได้รับการแก้ไขอนุสัญญาฯ นี้ จึงกำหนดให้รัฐภาคีมีพันธกิจตามอนุสัญญาฯ อันเป็นมาตรการขั้นต่ำที่รัฐภาคีจะต้องบัญญัติให้ปรากฏอยู่ในกฎหมายภายในของตนและให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาฯ ข้อ 24 โดยรัฐภาคีจะต้องคำนึงถึงการใช้มาตรการเท่าที่จำเป็นทั้งมาตรการทางกฎหมายและมาตรการต่างๆ ทางบริหารในการคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาฯ ข้อ 34 วรรคหนึ่ง²⁸

สรุปได้ว่า ข้อ 24 แห่งอนุสัญญาฯ เป็นการกำหนดมาตรฐานตลอดทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งด้านนโยบาย กฎหมาย แนวทางในการบริหารและการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน ซึ่งถือเป็นมาตรการหนึ่งในการดำเนินการป้องกันปราบปรามและจำกัดขอบเขตขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติให้เป็นที่ไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

²⁶ นิคมล ราชชากร. (2544). *มาตรการทางกฎหมายในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี: ศึกษาเฉพาะกรณีมาตรการตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000*. รายงานวิจัยคณะนิติศาสตร์, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 50.

²⁷ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 1 “คำประกาศความมุ่งประสงค์ ความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้ คือ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือที่จะป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น”

²⁸ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 34 วรรคหนึ่ง “การปฏิบัติตามอนุสัญญา

1. รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องใช้มาตรการที่จำเป็น รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายและทางบริหารที่สอดคล้องกับหลักพื้นฐานของกฎหมายภายในของตน เพื่อประกันการปฏิบัติตามพันธกิจของตนภายใต้อนุสัญญานี้

สาระสำคัญตามอนุสัญญาฯ ข้อ 24 มีดังนี้

1. รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องดำเนินการทั้งหลายที่เหมาะสมภายในวิถีทางของตนหรือให้ความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ แก่พยานจากการแก้แค้นหรือข่มขู่ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ในการดำเนินคดีอาญาซึ่งพยานผู้นั้นเป็นผู้ให้การที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่ครอบคลุมภายใต้ อนุสัญญานี้และแก่ญาติและบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดพยานนั้นตามความเหมาะสม

2. มาตรการทั้งหมดที่อาจเป็นไปได้ตามวรรค 1 ของข้อนี้ จะรวมถึงสิทธินอกจาก ประการอื่นแล้ว และโดยไม่ทำให้เสื่อมสิทธิของจำเลยรวมทั้งสิทธิที่พึงมีโดยชอบ

ก. การกำหนดวิธีการให้ความคุ้มครองทางกายภาพแก่ตัวบุคคลเช่นว่า เช่น ภายในขอบเขต ที่จำเป็นและกระทำได้ การย้ายบุคคลเหล่านั้นไปอยู่ที่อื่นและเท่าที่เห็นจำเป็น การไม่เปิดเผยหรือ จำกัดการเปิดเผยข้อสนเทศ เกี่ยวกับรูปพรรณ และที่อยู่ของบุคคลเช่นว่า

ข. จัดให้มีกฎหมายทางพยานหลักฐานที่อนุญาตให้คำให้การของพยานสามารถกระทำได้ ในลักษณะที่ทำให้แน่ใจว่าพยานได้รับความปลอดภัย เช่น อนุญาตให้มีคำให้การผ่านการ ใช้ เทคโนโลยีทางการสื่อสาร เช่น การติดต่อผ่านวิดีโอทัศน์หรือวิธีการอื่นที่เพียงพอ

3. รัฐภาคีจะต้องพิจารณาจัดทำความตกลงหรือข้อตกลงหรือข้อตกลงกับรัฐอื่นเพื่อย้าย บุคคลที่อ้างถึงในวรรค 1 ของข้อนี้ไปอยู่ที่อื่น

4. บทบัญญัติของข้อนี้ จะนำไปใช้กับผู้เสียหายเท่าที่บุคคลเหล่านั้นต้องเป็นพยานด้วย

อนุสัญญาฯ ข้อ 24 นี้ ได้ให้ความสำคัญกับพยานบุคคลซึ่งถือว่ามี²⁹ ความสำคัญในการ ที่จะพิสูจน์ตัวผู้กระทำความผิดที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ จึงได้กำหนดมาตรการ ในการคุ้มครองพยานที่เป็นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือภายในประเทศและระหว่างประเทศ ในการป้องกันและต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่มีกำลังคน และทรัพย์สินมหาศาล มีการให้ สิบบนเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทำการคุกคาม ขู่ข่มขู่พยาน และกระทำการทุกอย่างเพื่อให้สมาชิก ในองค์กรหรือตัวการสำคัญขององค์กรหลุดพ้นจากคดีนั้นๆ แล้วทำความเสียหายให้แก่ประเทศชาติ และสังคมโลกเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ภายในข้อ 24 แห่งอนุสัญญาฯ ยังกำหนดให้มีกฎหมาย มาตรการที่กำหนดในข้อ 24 นี้ ไม่เพียงแต่ใช้กับพยานเท่านั้น ยังให้นำมาใช้กับญาติ และบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดกับพยานอีกด้วย และยังกำหนดให้เป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพด้วย ทั้งนี้ โดยไม่กระทบถึงสิทธิของจำเลยและให้นำมาตรการดังกล่าวไปใช้กับผู้เสียหายด้วยเท่าที่บุคคล เหล่านี้ผู้นั้นอยู่ในฐานะพยาน

²⁹ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 24.

ในข้อ 24 นี้ ที่กำหนดว่ารัฐภาคีจะต้องนำกฎหมายภายในของตนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานที่มีอยู่แล้วมาทำการพิจารณาว่ากฎหมายดังกล่าวเพียงพอหรือไม่ ในการใช้เพื่อการป้องกันและต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามแนวทางการคุ้มครองพยานของอนุสัญญาฯ โดยจัดให้มีการแก้ไขหรือบัญญัติกฎหมายภายในของตนแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องไม่เป็นภาระแก่ประเทศนั้นมากเกินไป สำหรับประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาฯ นี้แล้ว จึงมีความผูกพันอันเป็นพันธกรณีที่จะต้องให้องค์กรนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและ ฝ่ายตุลาการ ปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ โดยพิจารณากฎหมายภายในที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ว่ามีมาตรการคุ้มครองพยานที่มีอยู่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพียงพอแล้วหรือไม่ เป็นไปตามแนวทางคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาฯ หรือไม่ ในการใช้ป้องกันและต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ทั้งนี้ การพิจารณาในรายละเอียด รูปแบบ ขอบเขตของพระราชบัญญัติฯ จะต้องดำเนินการเท่าที่จำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องปฏิบัติตามพันธกิจของอนุสัญญาฯ ข้อ 24 โดยไม่เป็นภาระแก่ประเทศไทยมากเกินไป

2.4 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาในประเทศไทย

การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศไทย มีการบัญญัติไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้มาตรการทางอาญา ทั้งกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายวิธีสบัญญัติ และระเบียบต่างๆ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กันโดยวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายว่ามีความบกพร่องที่จำเป็นต้องแก้ไขในส่วนใดบ้าง โดยพิจารณาภาพรวมของการคุ้มครองพยานบุคคลจากที่ผ่านมา โดยเฉพาะการศึกษาการคุ้มครองพยานบุคคลในด้านสวัสดิภาพทางร่างกาย เป็นสำคัญ สำหรับการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในประเทศไทยมีการบัญญัติให้แทรกอยู่ในมาตรการต่างๆ ในทางกฎหมาย โดยใช้คำว่ากระทำในลักษณะที่เป็น

2.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของพนักงานอัยการไว้ในหมวด 3 ส่วนที่ 4 ซึ่งว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทั่วถึง
- (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ

การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษาหรือคำสั่ง

(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยและพยาน ในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสมและย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ

เนื่องจาก พยานบุคคลมีความสำคัญมากต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในการที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลย เพื่อให้ศาลเห็นจนสิ้นสงสัยจนพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้ หากพยานบุคคลเกิดความหวาดกลัวว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ไม่ให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรม ความเสียหายแก่สังคมย่อมเกิดขึ้น เนื่องจากจะทำให้คนร้ายไม่ต้องรับโทษ หรืออาจทำให้คนร้ายเกิดความขมใจในการที่จะกระทำผิดครั้งต่อไป ในทางกลับกันหากผู้กระทำความผิดรู้ว่ามิพยานบุคคลรู้เห็นการกระทำของตนก็อาจจะสารภาพผิดไม่กล้าสู้คดี ทำให้การพิจารณาคดีสิ้นสุดได้เร็วขึ้น ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงให้ความสำคัญในการควบคุมความยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและค้นหาความยุติธรรมตามระบบกฎหมาย โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้กำหนดสิทธิพยานไว้ 2 ประการ ได้แก่

1) สิทธิในการได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ได้แก่ การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของพยาน การถูกข่มขู่ ครอบงวน

และคุ้มครองถึงครอบครัว ญาติ และผู้ใกล้ชิดพยาน การให้การป้องกันภัยอันตรายแก่พยานในการชี้ตัวผู้ต้องหาต้องไม่ให้เผชิญหน้ากัน การสืบพยานในศาลต้องมีมาตรการป้องกันการเผชิญหน้า การดำเนินการเปลี่ยนชื่อ สกุล และสถานภาพ การให้ที่อยู่ใหม่ถ้าจำเป็น การให้ความคุ้มครองตั้งแต่คดีเกิดหรือพยานสมัครใจ

2) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การได้รับการดูแลเอาใจใส่ การจัดงานให้ทำ การให้ที่พัก การให้ความสนใจพยานและครอบครัว การจัดการศึกษาแก่บุตรธิดา การสงเคราะห์บุตรกรณีพยานตาย การให้การรับรอง การให้ความสะดวกได้รับอนุญาตให้หยุดงานเพื่อเป็นพยาน ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิต่างๆ งานบริการด้านศาล การไม่ถูกพุดจาเสียดสีในศาล กรณีพยานเป็นเด็กหรือผู้หญิงต้องปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษ โดยคำนึงถึงสภาพจิตใจที่พยานจะได้รับการสอบสวนและการพิจารณา เช่น การสอบสวนเด็กต้องมีนักสังคมสงเคราะห์ หรือบิดามารดาอยู่ด้วย ต้องสร้างบรรยากาศให้เหมาะสม กรณีเป็นผู้หญิงในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศควรกระทำเป็นความลับ โดยให้พนักงานสอบสวนหญิง ไม่ใช่คำถามทำร้ายจิตใจหรือก่อให้เกิดความอับอาย เป็นต้น

3) สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ได้แก่ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าใช้จ่ายตามค่าครองชีพเบื้องต้น ค่าเสียเวลาในการประกอบกิจการ ค่าขนย้ายครอบครัว ค่ารักษาพยาบาล ค่าฝังงาน ค่าใช้จ่ายการศึกษา ค่าที่อยู่อาศัย ค่าช่วยเหลือกรณีฉุกเฉิน ค่าปลงศพ พยานที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐควรได้รับค่าตอบแทนด้วย เช่นเดียวกัน

ฉะนั้นการรับรองสิทธิบุคคลที่เป็นพยาน ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตรา 40 (5) กล่าวคือ “ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยาน ในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทนค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

2.4.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

แนวคิดการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองพยานของประเทศไทย มีที่มาจากหลักสากลในด้าน การให้ความคุ้มครองพยาน โดยยึดหลักมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลเป็นมาตรการเข้าเสริมในการก่อความเสียหายขององค์กรอาชญากรรมหรือผู้ทรงอิทธิพลที่มีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ ซึ่งในขณะนั้นปรากฏว่าพยานที่มาให้การหรือเบิกความต่อศาลของประเทศไทยยังไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยานมีความสำคัญในการพิสูจน์ความจริง ประเทศไทยจึงได้ให้ความสำคัญกับพยานบุคคลในคดีอาญารึ้น โดยกำหนดให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้ในมาตรา 244³⁰ โดยได้บัญญัติรับรองสิทธิของพยานบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครอง การได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ จึงผลักดันให้เกิดพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้น โดยร่างตามแนวของ The Witness Security Program ของประเทศสหรัฐอเมริกา และได้มีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 58 วันที่ 20 มิถุนายน 2546

สำหรับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดมาตรการไว้ 2 มาตรการด้วยกัน ได้แก่

มาตรการแรกมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน เป็นมาตรการที่ใช้ในการคุ้มครองพยานมากที่สุด โดยจะดำเนินการในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย เนื่องจากการมาเป็นพยานในคดีอาญา โดยถูกคุกคาม ข่มขู่ ถูกประทุษร้าย เพื่อให้พยานเกิดความเกรงกลัวไม่มาให้ข้อเท็จจริงกับพนักงานสอบสวนหรือไม่ไปเบิกความในศาล ทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ โดยการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปนี้ตัวพยานเองหรือบุคคลอื่นซึ่งมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องมีสิทธิร้องขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นคุ้มครองพยานได้ นอกจากนี้ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดี ศาลหรือสำนักงานคุ้มครองพยาน หากเห็นว่าพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยหรือถูกข่มขู่ คุกคาม ก็สามารถจัดให้ใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานได้ การคุ้มครองพยานดังกล่าวจะต้องได้รับความยินยอมจากพยานด้วย ถ้าพยานถูกข่มขู่ คุกคาม แต่ไม่ยินยอมให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัย กรณีดังกล่าวก็ไม่อาจนำมาตราการทั่วไปมาใช้ในการคุ้มครองพยานได้

มาตรการสองการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ได้กำหนดไว้ในหมวด 2 ตั้งแต่มาตรา 8-12 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งมาตรการพิเศษมีเงื่อนไขในการคุ้มครอง คือ ใช้กับพยานเฉพาะกรณีที่กำหนดไว้ เนื่องจากเป็นคดีที่มีความสำคัญและมีความเสี่ยงสูงเป็นอย่างยิ่งว่าอาจเกิดภัยอันตรายร้ายแรงกับพยานได้ จำเป็นต้องใช้วิธีการคุ้มครองที่เข้มงวดเป็นพิเศษไปจากมาตรการทั่วไป

2.4.2.1 หลักการและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2546 โดยกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายซึ่งบัญญัติเพื่อรองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยาน

³⁰ ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไป โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549.

ในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสมและได้ค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2.4.2.2. ความเป็นมาของกฎหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลจากการศึกษาพบว่าในกระบวนการพิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นกระบวนการพิจารณาคดีแบบระบบกล่าวหา ระบบไต่สวน หรือระบบผสมที่นำเอากระบวนการทั้ง 2 ระบบมาผสมผสาน และใช้อย่างเหมาะสมก็ดี กระบวนการพิจารณาคดีทั้งสามส่วนต่างจำเป็นต้องอาศัยคำเบิกความของพยานบุคคลทั้งสิ้น เนื่องจากระบบการพิจารณาคดีในชั้นศาล ผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาคดี คือ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษานั้นเป็นผู้ที่มีความพร้อมในด้านวุฒิภาวะ คุณวุฒิและคุณค่าทางจริยธรรมและศีลธรรมอันเป็นคุณสมบัติหรือคุณลักษณะ เฉพาะของบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการตัดสินคดีความเพื่อดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแก่สังคมแต่ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหน้าที่เป็นคนกลางในการตัดสินคดี ผู้พิพากษาก็จะต้องอาศัยเครื่องมือที่จะนำมาประกอบ การใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคดี เครื่องมือที่สำคัญก็คือพยานหลักฐานในคดีซึ่งพยานที่มีความชัดเจนและน่าเชื่อถือ และเป็นพยานที่สำคัญในคดีอาญา คือ พยานผู้เห็นเหตุการณ์ หรือประสบพบเจอ การกระทำความผิดซึ่งถือว่าเป็นพยาน ที่ใกล้ชิดกับการกระทำความผิดมากที่สุด พยานดังกล่าวคือพยานบุคคล ทั้งนี้การที่พยานบุคคลจำเป็นต้องมาเบิกความเป็นพยานต่อศาลนั้นอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีสัญญาประชาคม ซึ่งมีแนวคิดว่า ประชาชนทุกคนที่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐย่อมมีสิทธิและหน้าที่ระหว่างประชาชนเอง กับรัฐในทิศทางที่สอดคล้องและเกื้อกูลกัน กล่าวคือรัฐมี หน้าที่ในการพิทักษ์รักษาความสงบสุขของสมาชิกใน ขณะเดียวกันสมาชิกของรัฐก็มีสิทธิในการได้รับการคุ้มครองนั้น และยังมีหน้าที่ในการรักษาและเคารพ กฎระเบียบที่รัฐเป็นผู้กำหนด อีกทั้งสมาชิกของรัฐจะต้องมีหน้าที่ในการดำรงไว้ซึ่งความสงบสุขและคอยช่วยเหลือเป็นหูเป็นตาแก่รัฐอีกด้วย ดังนั้นเมื่อมีการประสบพบเจอการกระทำผิดที่เกิดขึ้น สุจริตชน ผู้พบเห็นเหตุการณ์จึงต้องทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของรัฐ โดยการเสียสละตน เข้ามาเป็นพยานบุคคลในคดีอาญา แต่ ทั้งนี้ พยานบุคคลในคดีอาญาอาจถูกคุกคาม ข่มขู่ หรือ ประทุษร้ายไม่ว่าจะแก่ชีวิตร่างกาย ก็ตาม เพื่อให้ พยานนั้นไม่กล้า มาศาลหรือหากมาศาลแล้วก็จำเป็นต้องเบิกความต่อศาลในลักษณะที่บิดเบือนความเป็นจริงเพื่อรักษาชีวิตและสวัสดิภาพของตน หรือคนใกล้ชิดของตนไว้

ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากความยุติธรรมจะสูญเสียไปเพราะไม่อาจนำผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ เมื่อเป็น เช่นนี้ประชาชนย่อมจะเกิดความเลื่อมศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมอันอาจก่อให้เกิดระบบกระบวนการยุติธรรมแบบชาวบ้านหรือศาลเตี้ยเกิดขึ้น ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาขึ้น การคุ้มครองพยานในประเทศไทยเป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุผล ดังกล่าวข้างต้นประกอบกับ

ได้มีการพยายาม ผลักดันให้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 244 บัญญัติ“รับรองสิทธิของบุคคลในคดีอาญาให้ได้รับ ความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองคดีอาญา พ.ศ. 2546 พบว่า ประเทศไทย ไม่มีกฎหมายหรือมาตรการใด ๆ ที่เป็นเรื่องของรัฐกำหนดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาไว้โดยตรง ตลอดจน รัฐบาลก็ไม่ได้มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนภารกิจเรื่องนี้ และไม่มีข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์แนวทางปฏิบัติ ivo อย่างชัดเจน โดยปรากฏแต่เพียงการให้ความสะดวกในการส่งหมายเรียกให้พยานของพนักงานอัยการ และการ ควบคุม ติดตามของพนักงานสอบสวนเพื่อไม่ให้พยานหลบหนีก่อนนำไปเบิกความต่อศาลเท่านั้น สำหรับ กรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานจะได้รับอันตรายหรือจะหลบหนี ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการเพื่อให้พยานได้รับ ความปลอดภัย แต่พนักงานสอบสวนจะต้องมีหน้าที่รายงานชี้แจงเหตุผลเพื่อขอ เบิกเบี้ยเลี้ยงเพื่อจัดหาสถานที่พักอาศัยชั่วคราวแก่พยาน แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีการฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีแล้ว พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะต้องแจ้งให้พนักงาน อัยการทราบเพื่อให้มีการสืบพยานปากนั้นๆ โดยเร็วและเมื่อพยานเบิกความเสร็จแล้วก็ไม่มีมาตรการใดๆ เพื่อให้ความคุ้มครองต่อ หรือบางกรณีพยานมักเป็นบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่รู้เห็นเกี่ยวกับการกระทำความผิด ซึ่งตามธรรมเนียม ไทยๆ แล้ว ถึงแม้จะเป็นผู้ที่รู้เห็นแบบ “ไทยมุง” หรือประเภทสอดครู่สอดเห็นเรื่องของคนอื่นเป็นส่วนมาก แต่ครั้งถึงเวลาที่จะมาเป็นพยานมักจะไม่กล้าแสดงตัวหรือเปิดเผยตัวออกมาเป็นพยาน เนื่องจากอาจมีเหตุผลบางประการมาจากความหวาดกลัวอิทธิพลเกรงกลัวว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัยหรือด้วยเหตุผลประการใดก็ตาม ซึ่งพยานเหล่านี้ยังไม่ ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยานมีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงในอรรถคดีนั้น ๆ เป็นเหตุให้ เกิดผลเสีย ต่อระบบกระบวนการยุติธรรม โดยส่งผลให้ ผู้กระทำความผิดรอดพ้นจากการถูกจับกุม หรือถูก ลงโทษเรียกง่าย ๆ ว่า “ลอยนวล” อยู่ได้อย่างสบาย แถมยังแสดงตนเป็นผู้มีอิทธิพลยิ่งใหญ่มากกว่าเดิมอีกด้วย และจะมีมาตรการอย่างไร เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของพยานและบุคคลใกล้ชิดของพยาน เพื่อให้พยานไม่เกรงกลัวอันตรายที่เกิดขึ้นจากการให้การปรักปรำจำเลยในคดีอาญา

ดังนั้น จึงจำเป็นจะต้องมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้น โดยพระราชบัญญัตินี้มุ่งเน้นการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานในคดีอาญาตลอดจนสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน และบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ ใกล้ชิดกับพยานเป็นสำคัญ แต่ก็ไม่ได้ลืมความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายต่างๆ ของพยานในการมาให้ ข้อเท็จจริงในคดีอาญา เช่น ค่าป่วยการ ค่ายานพาหนะ โดยพระราชบัญญัติ ได้กำหนดในส่วนของค่าตอบแทน และค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นหน้าที่ของหน่วยงาน ของรัฐที่จะเข้ามาดูแลในส่วนนี้ เพื่อจะให้

กฎหมายเกิดผลในการที่จะนำคนผิดมาลงโทษ เพราะพยานเป็นผู้ที่รู้เห็นหรือใกล้ชิดต่อเหตุการณ์ ในการกระทำความผิด

โดยที่บทบัญญัติมาตรา 244 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ เนื่องจากปัจจุบันพยานยังไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยานมีความสำคัญยิ่งต่อการพิสูจน์ความจริงในทางอรรถคดี เป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น เพื่อเพิ่มความคุ้มครองพยานให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546³¹ โดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2546 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2546 (พ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา) พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้วางระบบการคุ้มครองพยาน ระดับการใช้มาตรการในการคุ้มครองพยาน ตลอดจน กำหนดเรื่องค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน

2.4.2.3 ผู้ที่จะได้รับความคุ้มครอง

กระบวนการยุติธรรม คดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงด้วยการพิสูจน์ประจักษ์พยานหลักฐานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้การของพยานบุคคล ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่คุ้มครองพยานในคดีอาญาให้ได้รับความปลอดภัย โดยจำกัดเฉพาะพยานบุคคลซึ่งจะมาให้ถ้อยคำต่อพนักงานสืบสวนคดีอาญา พนักงานสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา และศาล รวมทั้งพยานผู้ชำนาญการพิเศษ แต่อย่างไรก็ตาม การที่พยานมาให้ถ้อยคำนั้นผลของความไม่ปลอดภัยอาจเกิดขึ้นแก่ สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดของพยาน เช่น ญาติสนิท หรือผู้ให้การอุปการะ เป็นต้น ดังนั้น ต้องมีการร้องขอให้ความคุ้มครองตลอดจนผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพยาน เช่น พ่อแม่ สามี ภรรยา หรือบุตรของพยานให้ได้รับความปลอดภัยด้วย และกำหนดให้มีค่าตอบแทนตามสมควร เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทย

บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา ได้ให้คำนิยามของพยานไว้ในมาตรา 3 วรรคหนึ่ง ดังนี้

“พยาน” หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล ในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

³¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546, *หมายเหตุ*, หน้า 8.

สิทธิของพยานในคดีอาญาตามกฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 บัญญัติไว้ในมาตรา 4 คือ “การเรียกร้องหรือการไต่มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่พยานพึงได้รับตามกฎหมายอื่น” ซึ่งสามารถสรุปสิทธิของพยานในคดีอาญา ได้เป็น 5 ประการ ดังนี้

1. สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเมื่อถูกคุกคามในฐานะพยานในคดีอาญา รวมถึงผู้ใกล้ชิดของพยานในคดีอาญา
2. สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม
3. สิทธิที่จะได้รับเงินค่าตอบแทนจากการมาให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานสอบสวน หรือเบิกความต่อศาล
4. สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีอาญา
5. สิทธิที่จะได้รับเงินค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

นอกจากจะนำมาใช้กับพยานแล้ว ยังนำไปใช้กับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับพยานด้วย โดยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา มาตรา 7 บัญญัติว่า ในกรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยาน อาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร โดยบุคคลดังกล่าวจะต้องให้ความยินยอมด้วย

2.4.2.4 การให้ความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป

ในปัจจุบันการขอความคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป พยานหรือผู้ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องจะร้องขอผ่านสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หรือร้องขอผ่านเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในกรณีการร้องขอคุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยาน สำนักงานคุ้มครองพยาน จะเสนอขออนุมัติต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายและประสานส่งต่อพยานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น เป็นผู้ดำเนินการคุ้มครองพยานต่อไป การแจ้งและวิธีการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่น จะให้ความคุ้มครองแก่พยานตามคำขอและการสิ้นสุดลงซึ่งการคุ้มครองพยาน ให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน

วิธีการที่จะนำมาคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปนั้น หน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองจะต้องดำเนินการโดยคำนึงถึงความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานลักษณะ

และพฤติการณ์ความร้ายแรงของคดีอาญา พฤติการณ์การข่มขู่ คุกคามพยาน โดยมีวิธีการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปหลายวิธี ได้แก่ การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจไปทำการติดตั้งผู้สายตรวจ (ผู้แดง) ที่พักอาศัยของพยาน เพื่อให้ตำรวจสายตรวจไปตรวจเยี่ยมเป็นประจำ การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย การปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ หรือการจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปรักษาพยาน ที่พักอาศัย หรือในวันที่พยานจะไปศาล โดยอาจใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายวิธีประกอบกัน

สำหรับมาตรการทั่วไปเกี่ยวกับการควบคุม การให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาบัญญัติไว้ในมาตรา 6 และมาตรา 7 ดังนี้

มาตรา 6 “ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงาน คุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณีอาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็น บุคคลดังกล่าวจะขอให้ เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ต้อง ได้รับความยินยอมของพยานด้วย

การแจ้งและวิธีการที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นจะให้ความคุ้มครองแก่ พยานตามคำขอ และการสิ้นสุดลงซึ่งการคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี

การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 7 “ในกรณีที่สามีกฎหมาย ผู้บุพการีผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย และ พยานได้ร้องขอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณามาตราการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่ บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม”

2.4.2.5 การให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

นอกจากมาตรการทั่วไปตามที่ได้กล่าวไปแล้ว พยานยังอาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้ “มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบัญญัติไว้ในมาตรา 8 และมาตรา 10

คือ พยานในคดีอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้อาจได้รับความคุ้มครองตามมาตราการพิเศษได้ แต่ต้องเป็นพยานเฉพาะในคดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือกฎหมายศุลกากร

2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา

3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือพาไปเพื่อการอนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก หรือ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจร ตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำ ร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่า นั้น

6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

โดยเมื่อปรากฏชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเองขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ประการสำคัญ ตัวพยานเองต้องให้ความยินยอมด้วย

สำหรับวิธีการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ กฎหมายกำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1) ย้ายที่อยู่หรือจัดที่พักอันเหมาะสม

2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยาน เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี ให้เป็นไปตามตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทน พ.ศ.2547

3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานที่สามารถระบุพยาน รวมทั้ง การดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม

5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น

7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่สมควร

การดำเนินการดังกล่าวถือเป็นความลับและห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูล เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม สำหรับการดำเนินการคุ้มครองปลอดภัยตามมาตรการพิเศษ ก็เช่นเดียวกับมาตรการทั่วไป คือ พยานอาจร้องขอให้นำมาตรการพิเศษมาใช้คุ้มครองสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยาน โดยบุคคลดังกล่าวจะต้องให้ความยินยอมในการเข้ารับการคุ้มครองด้วย

เมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้เกิดขึ้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายอาจสั่งการให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง ได้แก่

1. พยานร้องขอ
2. พยานไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงหรือระเบียบของกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ
3. พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป และกรณีไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอีกต่อไป
4. พยานไม่ให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุสมควร
5. ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งความเท็จ เบิกความเท็จ หรือทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีที่พยานได้รับความคุ้มครอง

2.4.2.6 หน่วยงานที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยานนั้น ในมาตรา 13 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กำหนดให้มีสำนักงานคุ้มครองพยาน ปัจจุบันสำนักงานคุ้มครองพยานนี้ สังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ

การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่เหมาะสมรวมทั้ง การประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัย

2.4.2.7 การดำเนินคดีแพ่งเพื่อคุ้มครองสิทธิของพยาน

หากมีความจำเป็นในการที่จะต้องดำเนินคดีแพ่งเพื่อคุ้มครองสิทธิของพยาน กระทรวงยุติธรรมจะแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี ทางนิติศาสตร์ มีอำนาจดำเนินคดีแพ่งตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 แต่ต้องแจ้งให้ศาลทราบด้วย การดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้ ข้าราชการที่ได้รับแต่งตั้ง ให้ดำเนินคดีหรือพนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมาย จะได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมด

2.4.2.8 ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา และระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่า ด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ได้มีบทบัญญัติกำหนดเกี่ยวกับค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายแก่พยาน โดยแบ่งเป็น 3 กรณี ดังนี้

1. ค่าตอบแทนกรณีพยานได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจในการฟ้องคดีอาญา หรือเบิกความต่อศาล โดยตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนฯ กำหนดให้จ่ายในอัตราดังนี้

1.1 พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่ได้มาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้รับค่าตอบแทนครั้งละ 200 บาท

1.2 พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่นอกเขตจังหวัดที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้รับค่าตอบแทนครั้งละ 500 บาท

2. หลักเกณฑ์และอัตราค่าตอบแทนกรณี พยาน หรือ สามิ ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนา เนื่องจากการที่พยานจะมาหรือได้มาเป็นพยาน

3. ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน สามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนฯ พ.ศ. 2547 ได้กำหนดค่าใช้จ่ายทั้งแก่พยานและเจ้าหน้าที่คุ้มครองพยาน

ในภายหลังจากการจ่ายค่าตอบแทนหรือมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นจากการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปหรือมาตรการพิเศษ หากภายหลังปรากฏว่าพยานไม่ยอมมาให้ถ้อยคำหรือไม่ให้

ถ้อยคำหรือไม่เบิกความเป็นพยานโดยไม่มีเหตุสมควร หรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งความเท็จ ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จ หรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในคดีที่บุคคลนั้นเป็นพยาน บุคคลนั้นชดใช้ค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายคืนภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำสั่งจากสำนักงานคุ้มครองพยาน

สำหรับค่าตอบแทนในคดีที่เป็นพยานโจทก์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายเป็นโจทก์หรือพยานจำเลย เป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนดให้จ่ายค่าตอบแทนแต่ไม่เกินอัตราที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง ส่วนการยื่นขอ สามารถยื่นได้เองหรือทนายยื่นขอต่อสำนักงานคุ้มครองพยานตามแบบที่กำหนดภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้นั้นได้รู้ถึงการกระทำความผิด³² ส่วนหลักเกณฑ์การขอและวิธีพิจารณาให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงยุติธรรม

2.4.2.9 การอุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

กรณีที่มีผู้ร้องขอได้รับทราบคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป มาตรการพิเศษ หรือค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายแก่พยาน และไม่พอใจคำสั่งดังกล่าว มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้โดยยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมชั้นต้น ซึ่งมีใช้ศาลแขวงและมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นหรือศาลทหารชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น หรือที่บุคคลเหล่านั้นมีที่อยู่ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

การพิจารณาอุทธรณ์ให้ศาลพิจารณากลับ เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีตามที่ศาลเห็นสมควรมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ โดยศาลพิจารณาและมีคำสั่งให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลได้รับอุทธรณ์ เว้นแต่มีเหตุอันสมควรศาลอาจขอขยายระยะเวลาออกไปตามความจำเป็นแก่กรณี การยื่นอุทธรณ์ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมและหากเป็นการอุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับการเรียกค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายคืนให้เป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่งของสำนักงานคุ้มครองพยาน

2.4.2.10 การคุ้มครองพยานโดยมาตรการที่มีโทษทางอาญา

กรณีที่มีการดำเนินการตามกฎหมายในการคุ้มครองพยาน ผู้ใดเปิดเผยความลับเกี่ยวกับสถานะ ที่อยู่ ชื่อ ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามัญ ภิรยา บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้ดำเนินการไปเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่พยานโดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัยหรือเป็นอันตรายแก่กาย หรือได้รับอันตราย สาหัส หรือถึงแก่ความตายต้องระวางโทษตามอัตราที่กำหนด ถ้าได้กระทำเพื่อให้บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับความปลอดภัยต้องรับโทษหนักขึ้น

³² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 16

หรือถ้าได้กระทำความผิดอาญาต่อบุคคลใดเพราะเหตุที่บุคคลนั้น สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ของบุคคลนั้นจะมาหรือได้มาเป็นพยานต้องรับโทษหนักขึ้น³³

2.5 ระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

2.5.1 ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

การคุ้มครองพยานและการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญา

ข้อ 255 ด้วยปรากฏว่าคดีอาญาบางคดีในชั้นสอบสวนปรากฏข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานว่ามีมูลความผิด จนพนักงานอัยการได้สั่งฟ้องและยื่นฟ้องต่อศาลแล้วแต่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ได้มีหมายเรียกพยานหรือผู้เสียหายไปเบิกความ พนักงานสอบสวนไม่สามารถดำเนินการติดตามพยานหรือผู้เสียหายไปเบิกความได้ เพราะพยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือพนักงานสอบสวนจดที่อยู่ของพยานไม่ละเอียดชัดเจน หรือเพิกเฉย จงใจไม่ติดตามพยาน หรือพยานบิดพลิ้ว ไม่เต็มใจไปเบิกความ หรือถูกคุกคามขู่เข็ญ หรือได้รับผลประโยชน์เป็นเหตุให้คดีขาดหลักฐาน ทำให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง เกิดความเสียหายแก่คดี ฉะนั้น จึงให้พนักงานสอบสวนและผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบ ถือปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนตำบลที่อยู่ของพยาน ซึ่งไม่ใช่ข้าราชการประจำทหารหรือตำรวจประจำการ ให้ได้ความแน่ชัดว่ามีที่อยู่แท้จริงและชั่วคราว ว่าอยู่ที่ใดสถานที่ทำงานหรือสถานที่อื่นที่อาจติดต่อได้ หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงานและที่บ้าน รวมทั้งบันทึกบัตรประจำตัวไว้ และควรตรวจสอบว่ามีถิ่นที่อยู่ดังปรากฏในคำให้การจริงหรือไม่โดยวิธีไปดูให้รู้ถึงที่อยู่ของพยาน และต้องคอยติดตามสอดส่องอยู่เสมอ ทั้งนี้ให้ลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง เพื่อให้ได้ตัวพยานมาเบิกความยังศาล เมื่อผู้เสียหายหรือพยานมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง เช่น กรรมกรก่อสร้าง หรือมีกิจธุระชั่วคราว ก็ให้สอบถามว่าจะย้ายจากที่เดิมหรือเดินทางกลับเมื่อใดแล้วพิจารณาว่าจะเป็นระยะเวลาานพอที่จะให้ผู้เสียหายหรือพยานไปเบิกความที่ศาลได้หรือไม่ และให้รีบทำสำนวนเสนอพนักงานอัยการ โดยเร็วที่สุด แล้วขอทราบวันนัดสืบพยานพนักงานอัยการ ถ้าเห็นว่าไม่ทันและเป็นพยานสำคัญ ก็ให้สอบถามตำรวจท้องที่ เพื่อทราบตำบลที่อยู่อันแน่นอนของผู้เสียหายหรือพยานที่อ้างว่าอยู่จังหวัดอื่นพร้อมกับขอให้ช่วยสืบหาตัวผู้นั้น หรือขอความร่วมมือจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แล้วให้ตำรวจท้องที่ที่ได้รับการร้องขอ รายงานผลให้ฝ่ายที่ขอทราบโดยด่วน

³³ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 21-23.

2. เมื่อเห็นว่าพยานสำคัญที่จะต้องไปเบิกความชั้นศาลบางคน อาจจะบิดพลิ้วไม่ไปเบิกความชั้นศาล พนักงานสอบสวนต้องพยายามหาเวลาไปพบพยานยังสถานที่อยู่หรือที่ทำงานให้ได้ โดยให้ลงบันทึกประจำวันเป็นหลักฐานทิ้งไปและกลับทุกครั้งและขอความร่วมมือพยานให้ไปเบิกความต่อศาลทบทวนเหตุการณ์ตามที่พยานให้การไว้ สังเกตท่าทีของพยาน และฟังความรู้สึกของพยานหากปรากฏหลักฐานที่พอจะเห็นพยานหาทางบิดพลิ้ว ไม่ไปเบิกความชั้นศาลให้พนักงานสอบสวนรีบรายงานเสนอตามลำดับถึงผู้บังคับการ สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร และถึงผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดสำหรับในเขตจังหวัดอื่น เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป

3. ถ้าผู้เสียหายหรือพยานเป็นคนยากจนขัดสน สมควรจะอนุเคราะห์ให้ได้รับเงินค่าพาหนะหรือเบี้ยเลี้ยงหรือทั้งสองอย่าง ก็ให้พนักงานสอบสวนรับรองความยากจนขัดสนของผู้เสียหายหรือพยานไปยังพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

4. การส่งหมายเรียกให้ผู้เสียหายหรือพยานซึ่งพนักงานอัยการ หรือศาลเป็นผู้ส่งมายังพนักงานสอบสวนหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวน แล้วแต่กรณีเป็นผู้รับผิดชอบในการส่งหมายดังกล่าวไปยังผู้ถูกหมายเรียก หรือผู้รับหมาย

ในกรณีที่ผู้ถูกหมายเรียกอยู่นอกเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวน ก็ให้พนักงานสอบสวนหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวนแล้วแต่กรณี ส่งหมายเรียกนั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้ถูกหมายเรียกอยู่ในเขตท้องที่ เพื่อให้สลักหลังหมายและจัดการส่งหมายนั้นให้แก่ผู้ถูกหมายเรียกหรือผู้รับหมายโดยเร็ว แล้วรีบแจ้งผลการส่งหมายได้หรือไม่ได้พร้อมด้วยใบรับหมายหรือหมายแล้วแต่กรณี และเหตุขัดข้องที่ส่งหมายไม่ได้ไปให้พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีทราบทันที

หากเป็นกรณีที่ผู้ถูกหมายเรียกอยู่นอกเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งพนักงานสอบสวนสามารถไปส่งหมายเรียกได้โดยสะดวกด้วยตนเองให้นำหมายเรียกนั้น ไปยังพนักงานสอบสวนหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้ถูกหมายเรียกอยู่ในเขตท้องที่ เพื่อให้สลักหลังหมาย และขอรับหมายนั้นไปจัดการส่งแทนให้แก่ผู้ถูกหมายเรียกหรือผู้รับหมายโดยเร็ว

หากมีเหตุขัดข้องไม่สามารถส่งหมายเรียกให้ผู้ถูกหมายเรียกหรือผู้รับหมายได้ให้พนักงานสอบสวนหรือหัวหน้าพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีรีบแจ้งเหตุขัดข้อง พร้อมทั้งส่งหมายนั้นคืนไปยังผู้ออกหมาย หรือพนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณี เพื่อทราบเหตุขัดข้องนั้นโดยด่วน

การส่งหมายเรียกให้กับผู้ถูกหมายเรียกหรือผู้รับหมายหรือการแจ้งเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถส่งหมายได้ดังกล่าวข้างต้น ให้ลงบันทึกหลักฐานไว้ในรายงานเบ็ดเสร็จประจำวันด้วยทุกครั้ง

5. การที่พนักงานสอบสวนละเอียด และไม่สนใจติดตามพยานสำคัญ หรือผู้เสียหายไปเบิกความ จนเป็นเหตุให้ศาลสั่งคัดพยาน และพิพากษายกฟ้อง ถือว่า เป็นความบกพร่องร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาข้อบกพร่องของพนักงานสอบสวน สารวัตรสอบสวนที่รับผิดชอบ สารวัตร สารวัตรใหญ่ แล้วรายงานให้กรมตำรวจทราบ

6. การไปเบิกความเป็นพยานศาลในคดีอาญา ถือเป็นราชการอันสำคัญยิ่ง เมื่อข้าราชการตำรวจได้รับหมายเรียกของศาลให้ไปเบิกความแล้ว ต้องไปตามกำหนดนัด เว้นแต่มีเหตุขัดข้องหรือมีราชการอื่นที่จำเป็น หรือเจ็บป่วยจนไม่อาจไปศาลได้ ให้รีบแจ้งเหตุนั้นให้ผู้บังคับบัญชาทราบทันที เพื่อพิจารณาว่า เหตุตามที่อ้างนั้นจะเป็นการสมควรหรือไม่ หากเห็นว่าไม่สมควร ก็ให้ส่งข้าราชการตำรวจผู้นั้นไปศาลตามกำหนด ถ้าเห็นว่าเหตุนั้นจำเป็นและสมควรก็ให้ผู้บังคับบัญชารับรองและรีบแจ้งไปยังพนักงานอัยการหรือศาลแล้วแต่กรณี ในการแจ้งดังกล่าว ต้องแจ้งให้ทราบก่อนถึงกำหนดนัดพิจารณาของศาลหรือโดยด่วนที่สุดเท่าที่จะทำได้

7. พนักงานสอบสวนจัดทำสมุดคุมพยาน 1 เล่ม และมีสมุดคุมพยานประจำสถานีตำรวจนครบาล หรือสถานีตำรวจภูธรอีก 1 เล่ม โดยทำเป็นบัญชีมีช่องและรายการตามตัวอย่างทำเย็บเย็บนี้

คดีที่จะต้องสืบพยานในชั้นศาลทุกคดี จะต้องลงไว้ในสมุดคุมพยานภายใน 7 วัน นับแต่วันจับกุมผู้ต้องหาได้ แต่ละคดีให้เว้นบรรทัดให้พอกับจำนวนพยานที่จะต้องกรอกลงในภายหลัง และกรอกผลการติดตามพยาน เป็นหน้าที่ของสารวัตรใหญ่ สารวัตร สารวัตรสอบสวน และสารวัตรจราจร (ที่ทำการสอบสวน) ต้องคอยควบคุมสั่งการให้พนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติตามระเบียบนี้ คอยแก้ไขอุปสรรคและขัดข้องมิให้เกิดการเสียหายในทางคดี กับทั้งให้ สารวัตรใหญ่ หรือสารวัตร เรียกสมุดคุมพยานของพนักงานสอบสวนมาตรวจอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง การตรวจให้บันทึกแนะนำหรือสั่งการไว้ในสมุดนั้นทุกครั้ง

ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้เก็บรักษาสมุดคุมพยานไว้กับสมุดคดีประจำตัวพนักงานสอบสวน เมื่อมีการแต่งตั้งโยกย้าย ให้ส่งมอบเช่นเดียวกับสมุดคดี

ข้อ 256 การป้องกันพยาน พยานสำคัญในคดีอาญาบางคดีมีความจำเป็น และสมควรต้องจัดการให้มีการป้องกัน คือ

1. พยานนั้น เป็นพยานสำคัญในคดี
2. พยานเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือตามทางสืบสวนมีเหตุน่าเชื่อว่า ถ้าปล่อยให้พยานอยู่ที่เดิมแล้ว จะเกิดอันตรายก่อนที่พยานจะได้ไปเบิกความก็ดี หรือปรากฏว่ามี การดำเนินการจะให้พยานหลบหนีไปก็ดี

ให้พนักงานสอบสวนรายงานชี้แจงเหตุผล พร้อมอัตราเบี้ยเลี้ยงรายวัน ตามความเหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่น และฐานะของพยานให้กรมตำรวจทราบและสั่งการต่อไป

เมื่อได้รับคำสั่งจากกรมตำรวจให้จัดการป้องกันพยานแล้ว ให้พนักงานสอบสวน ที่มีตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรขึ้นไป อธิบายความประสงค์ให้พยานทราบ เมื่อพยานตกลงให้ทำเป็น บันทึกรับความสมัครใจโดยลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และให้จดสถานที่ให้พยานอาศัยชั่วคราว หากพยานมีความจำเป็นจะไปที่ใดก็ให้ไปได้ โดยแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบก่อน แล้วอยู่ให้ คุลยพินิจของหัวหน้าพนักงานสอบสวนที่จะพิจารณาหาทางป้องกันพยานด้วยดี

ถ้าฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และผู้ที่จะต้องรับผิดชอบเห็นว่า ต่อไปจะเป็นการยากที่จะ นำพยานสำคัญมาเบิกความชั้นศาล เพราะพยานนั้นเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือน่ากลัวว่าจะ เกิดภัยอันตรายเพราะถูกคุกคามขู่เข็ญ หรือจะเป็นเพราะมีเหตุเชื่อว่า พยานนั้นจงใจหลบหนีหรือ หลีกเลี่ยงการมาเบิกความในชั้นศาลด้วยเหตุอื่น ให้ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบแจ้งเหตุดังกล่าว ให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อขอสืบพยานปากนั้นโดยเร็ว

ให้ผู้บังคับบัญชาระดับกองกำกับการ กองบังคับการ กองบัญชาการ และจเรตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ออกตรวจราชการ ตามประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี เล่ม 2 ประเภท การบริการ ลักษณะที่ 56 ว่าด้วยการตรวจราชการ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ให้เป็นไปตามข้อ 255 และ 256 โดยเคร่งครัด

นอกจากนี้ ระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดีในการปล่อยชั่วคราว ลักษณะ 7 บทที่ 1 ข้อ 178 (6) ได้กำหนดการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนไว้ มีใจความดังนี้

ข้อ 178 (6) “ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใด หรือไม่ เช่น ถ้าผู้ต้องหาเป็นคนมีอำนาจทางนักเลง ทางพรรคพวกซึ่งอาจจะเปลี่ยนรูปคดีให้เสีย ความยุติธรรมหรือให้พยานหวาดกลัวจนไม่กล้าให้ความสัจจริง”

2.5.2 ระเบียบสำนักงานอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528

การให้ความสำคัญกับพยานและการปฏิบัติต่อพยานกำหนดไว้ในข้อ 77 และ 78 ของระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 กล่าวคือ

ข้อ 77 พนักงานอัยการพึงเห็นความสำคัญและระลึกถึงหน้าที่ของพยานที่ต้องมาศาล และต้องสาบานหรือปฏิญาณตน

ในกรณีที่พยานมีหน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตน ให้พนักงานอัยการเข้าใจใส่หูแล้ว ก่อนเบิกความพยานได้สาบานหรือปฏิญาณตนแล้ว

ข้อ 78 พนักงานอัยการพึงปฏิบัติโดยสุภาพต่อพยานและระลึกถึงสิทธิของพยานที่จะให้การได้โดยปราศจากการถูกขัดขวาง สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับคำพยานและเบี่ยงเบี่ยง และพนักงานอัยการต้องอำนวยความสะดวกแก่พยานให้ได้รับสิทธิดังกล่าวอย่างดีที่สุด

นอกจากนี้ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2538 ข้อ 22 (หลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ) ซึ่งในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา พนักงานอัยการจะพิจารณาถึงความจำเป็นในการที่จะเอาตัวบุคคลนั้นไว้ในอำนาจของรัฐ โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งขัดแย้งกัน

2.5.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 133 ทวิ วรรคหนึ่ง “..และผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กร้องขอหรือในคดีทำร้ายร่างกายเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี การถามปากคำเด็กไว้ในฐานะผู้เสียหายหรือพยาน ให้แยกกระทำเป็นส่วนลับในสถานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก...”

วรรคสี่ “...การถามปากคำเด็กตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการถามปากคำดังกล่าวซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน”

มาตรา 133 ทวินี้ เป็นการคุ้มครองพยาน โดยการสืบพยานด้วยการถ่ายทอดภาพและเสียง การคุ้มครองพยานวิธีนี้เป็น การไม่ให้เกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างจำเลยและพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งอาจเป็นเหตุให้พยานไม่สามารถเบิกความหรือให้การได้อันเนื่องมาจากเกิดความกลัว ความไม่เข้าใจ หรือเหตุประการอื่น เพราะเด็กต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาหรือจำเลยในห้องสอบสวนหรือห้องพิจารณาคดีจนถึงคำถามที่ตอกย้ำจิตใจของเด็กที่บอบช้ำอยู่แล้ว ให้เลวร้ายยิ่งขึ้นและยังส่งผลต่อการให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานที่คลาดเคลื่อนอีกด้วย

มาตรา 229 ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน

มาตรา 230 เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร ศาลอาจเดินเผชิญสืบพยานหลักฐาน หรือมีเหตุจำเป็นไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบที่ศาลและการสืบพยานหลักฐาน โดยวิธีอื่นไม่สามารถกระทำได้ศาลมีอำนาจส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐาน แทนให้ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจและหน้าที่ดังศาลเดิม รวมทั้งมีอำนาจส่งประเด็นต่อไปยังศาลอื่น มาตรา 172 และมาตรา 172 ทวิ ให้ส่งสำนวนหรือสำเนาฟ้อง สำเนาคำให้การ และเอกสารหรือของกลางเท่าที่จำเป็นให้แก่ศาลที่รับประเด็นเพื่อสืบพยานหลักฐาน หากจำเลยต้องชั่งอยู่ในระหว่างพิจารณาให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็นแต่ถ้าจำเลยในกรณีตามมาตรา 172 ทวิ ไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณาจะยื่นคำถามพยานหรือคำแถลงขอให้ตรวจ

พยานหลักฐานก็ได้ เมื่อสืบพยานหลักฐานตามที่ได้รับมอบหมายเสร็จสิ้นแล้ว ให้ส่งถ้อยคำสำนวนพร้อมทั้งเอกสารหรือของกลางคืนศาลเดิมจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 และ มาตรา 230 ได้ให้อำนาจศาลที่จะพิจารณาสืบพยานในศาลหรือนอกศาลก็ได้แล้วแต่จะเห็นสมควร กล่าวคือ กรณีที่ศาลเห็นว่าพยานไม่สะดวกที่จะมาเบิกความ ณ ศาลที่พิจารณาคดีได้ ศาลอาจสั่งให้มีการเดินเผชิญสืบ ซึ่งหมายถึงการที่ศาลออกไปสืบพยานนอกสถานที่ อาจเนื่องมาจากคำร้องของกลุ่มความหรือตามที่ศาลเห็นสมควรตามความจำเป็นแห่งสภาพพยานหลักฐาน หรืออาจจะเป็นด้วยลักษณะพยาน หรือเพราะความจำเป็นเนื่องจากบุคคลที่ถูกอ้างเป็นพยานมีเอกสิทธิ์ไม่ต้องไปศาลตามกฎหมายหรือเจ็บป่วย³⁴

มาตรา 234 พยานไม่ต้องตอบคำถามซึ่ง โดยตรงหรืออ้อมอาจทำให้เขาถูกฟ้องคดีอาญา เมื่อมีคำถามเช่นนั้น ให้ศาลเตือนพยาน

มาตรา 234 ให้สิทธิพยานไม่ต้องตอบคำถามโดยซึ่ง โดยตรงหรืออ้อมอาจทำให้เขาถูกฟ้องคดีอาญา เมื่อมีคำถามเช่นนั้น ให้ศาลเตือนพยาน เนื่องจาก พยานทุกคนที่มาศาล ไม่ว่าจะพยานฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย ถือว่าเป็นการทำหน้าที่สาธารณะเพื่อช่วยกันรักษาความยุติธรรมในบ้านเมือง ฉะนั้นจึงไม่สมควรที่พยานจะต้องกลายเป็นจำเลยในคดีอาญาเสียเอง เพราะเหตุคำเบิกความของพยานซึ่งเป็นประโยชน์แก่คดีนั้น กลายเป็นโทษแก่ตัวพยานเอง อย่างไรก็ตามหากพยานสมัครใจตอบก็เป็นสิทธิของพยานที่จะตอบได้

ในการพิจารณาคดีของศาลนอกจากจะสืบพยานตามปกติแล้ว ยังมีกรสืบพยานล่วงหน้า เป็นการแก้ไขปัญหาที่พยานได้รับการข่มขู่ หรือถูกบีบบังคับจากผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้มีอิทธิพล หรือในกรณีถูกว่าจ้างหรือถูกชักจูงโดยการ ให้เงินหรือผลประโยชน์จนไม่มาเบิกความ เป็นพยาน หรือเป็นกรณีที่ถูกผู้เสียหายได้รับชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดจนไม่ตั้งใจดำเนินคดี หรือในกรณีที่พยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือมีเหตุจำเป็นอันยากแก่การที่จะนำพยานมาสืบในภายหลัง ซึ่งการคุ้มครองพยานโดยการสืบพยานล่วงหน้าปรากฏอยู่ในมาตรา 237 ทวิ กล่าวคือ

มาตรา 237 ทวิ ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดีหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือ ทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า พนักงานอัยการโดยตรงเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้อง

³⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2542). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ: บริษัทเกรนโกรว จำกัด. หน้า 215-216.

โดยระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาลหากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาลให้ศาลเบิก วามตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นว่านั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในการนี้ ผู้ต้องหาจะชกค้ำหรือตั้งทนายชกค้ำพยานนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดอาญา หากมีการฟ้องคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้องตั้งทนายความให้หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตามมาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยาน ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามี ทนายความหรือไม่ กรณีที่ศาลตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่า ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยาน นั้นทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันทีศาลชกถามพยานนั้นให้แทน

คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัว ผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้วก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหาถ้าต่อมาผู้หาผู้นั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคล ซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอก ราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิง กับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอัน เป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้หาผู้นั้นจะยื่น คำร้องต่อศาล โดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและแจ้ง ให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบ พยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะชกค้ำพยานนั้นได้และให้ นำความในวรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับ โดยอนุโลม ให้นำบทบัญญัติใน มาตรา 172ตรี มาใช้บังคับ โดยอนุโลมแก่การ สืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี

สำหรับมาตรา 237 ทวินี้ เป็นการสืบพยานล่วงหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้มีการสืบพยานล่วงหน้าได้ โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) มีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกนอกราชอาณาจักร
- (2) มีการจับกุมหรือแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว
- (3) ให้สิทธิเฉพาะพนักงานอัยการหรือผู้ต้องหาที่จะยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้สืบพยานนั้น
- (4) คำร้องของพนักงานอัยการต้องระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าได้กระทำผิด

(5) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิตั้งทนายมาซักค้าน และอัยการมีสิทธิซักค้านพยานที่ฝ่ายผู้ต้องหาขอสืบ ล่วงหน้า

(6) คำพยานนั้นรับฟังได้เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องเป็นจำเลยในภายหลัง

การมีบทบัญญัติเรื่องการสืบพยานล่วงหน้าในคดีอาญาไว้เช่นนี้ เป็นการแก้ไขข้อขัดข้องอันเนื่องมาจากพยานบุคคลซึ่งจะต้องนำมาสืบเมื่อมีการฟ้องคดีจะต้องเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ยกแก่การนำสืบหรือไม่สะดวกที่จะเดินทางกลับเข้ามาเพื่อเบิกความ เช่น เป็นชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยวระยะหนึ่ง

2.5.4 ประมวลกฎหมายอาญา

วิธีคุ้มครองพยานได้บัญญัติแทรกไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

(1) ความผิดต่อเสรีภาพ บัญญัติไว้ในหมวดความผิด

มาตรา 392 “ผู้ใดทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว หรือความตกใจโดยการขู่เชิญต้องระวังโทษ....”

มาตรา 390 “ผู้ใดข่มขืนผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่ว่ากระทำการใดหรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่นหรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้น หรือจำยอมต่อสิ่งนั้น...”

มาตรา 310 “ผู้ใดหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่นหรือกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย...”

(2) ความรับผิดชอบของบุคคลต่อการทำลายพยานหลักฐาน ความรับผิดชอบในส่วนนี้บัญญัติไว้ในหมวดความผิดเกี่ยวกับความยุติธรรมหมวด 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม

มาตรา 184 “ผู้ใดเพื่อจะช่วยให้ผู้อื่นมิให้ต้องรับโทษ หรือให้รับโทษน้อยลง ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ซึ่งพยานหลักฐานในการกระทำความผิด...”

เหตุที่มาตรานี้เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคลเนื่องจาก คำว่า “พยานหลักฐาน” ให้ความรวมถึงพยานบุคคลด้วย และพยานหลักฐานในการกระทำผิดไม่จำเป็นต้องถึงขั้นเป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดีของศาลแม้เป็นเพียงแต่ใช้เป็นพยานหลักฐานชั้นสอบสวนก็มีความผิดตามมาตรานี้แล้ว

(3) ความรับผิดชอบในส่วนที่ให้ความคุ้มครองต่อชีวิตและร่างกาย จากความผิดลักษณะ 10 หมวด 1 และหมวดที่ 2 ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ความผิดลักษณะ 11 หมวดที่ 1 ความผิดต่อเสรีภาพ จะพบว่าพยานบุคคลเป็นบุคคลตามมาตราดังกล่าว ดังนั้น จึงนำบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เสรีภาพของบุคคลมาปรับใช้ได้ เช่น

มาตรา 391 “ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายและใจ...”

มาตรา 295 “ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของผู้อื่น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย...”

มาตรา 296 “ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการใดประการหนึ่งดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 289...”

(4) ความรับผิดชอบต่อบุคคลอื่นเพื่อปกปิดพยานหลักฐาน

มาตรา 289 “...

(7) นำผู้อื่นเพื่อจะเอาหรือเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์อันเกิดแต่การที่ตนได้กระทำความผิดอื่นเพื่อปกปิดความผิดของตน หรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดที่ตนได้กระทำไว้...”

2.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองพยาน

2.6.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า เพื่อเป็นการรับรองสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมได้กำหนดให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ กำหนดระเบียบในการแจ้งและวิธีการที่เจ้าพนักงานตำรวจจะให้การคุ้มครองพยานและตามความในคำขอและการสิ้นสุดลง ซึ่งการคุ้มครองพยานเพื่อให้การคุ้มครองพยานในคดีอาญาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ออกระเบียบว่าด้วยกำหนดแนวทางปฏิบัติการคุ้มครองในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การให้ความคุ้มครองพยาน หมายความว่า การคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่พยานมิให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยานรวมทั้งบุคคลตามมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

2) พยานที่จะได้รับความคุ้มครองให้ได้รับความปลอดภัยตามระเบียบนี้ หมายถึง พยานบุคคลซึ่งจะมาให้ หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ และบุคคลตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเป็นพยาน

3) การให้ความคุ้มครองความปลอดภัยให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความปลอดภัยแก่พยาน

(2) การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย

(3) การปกปิดมิให้มีการเปิดเผยถึงการคุ้มครองพยาน รวมทั้งชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องได้รับความยินยอมจากพยานหรือบุคคลตาม มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นหนังสือลงลายมือชื่อเป็นสำคัญ

4) ในการร้องขอให้มีการให้ความคุ้มครองแก่พยานหรือบุคคลตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นผู้เยาว์จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังต่อไปนี้

(1) บิดาและมารดา

(2) บิดา หรือมารดา ในกรณีที่มารดาหรือบิดาตายหรือไม่อยู่ในสภาพหรือฐานะที่อาจให้ความยินยอม หรือโดยพฤติการณ์ไม่อาจขอความยินยอมจากบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งได้

คำร้องขอรับการคุ้มครองพยานให้ทำเป็นหนังสือตามแบบที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนด ในกรณีที่พยานร้องขอรับการคุ้มครองด้วยวาจา ให้เจ้าหน้าที่จัดทำคำร้องให้พยานลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

5) การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยาน การคุ้มครองพยานสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อพยานถึงแก่ความตาย

(2) พยานร้องขอ หรือไม่ให้ความยินยอมหลังจากที่ได้รับความคุ้มครองแล้ว

(3) พยานไม่ให้ความร่วมมือในการคุ้มครอง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัยได้

(4) พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป เช่น ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาซึ่งพยานต้องไปให้อภัยคำถึงแก่ความตาย หรือมีการนำสืบพยานในชั้นศาลเสร็จสิ้นแล้ว เป็นต้น

(5) พยานไม่ยอมให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุอันควร

(6) เมื่อมีหลักฐานแน่ชัดว่าพยานได้ให้การอันเป็นเท็จ

6) คดีอาญาที่พยานน่าจะไม่สามารถได้รับความปลอดภัย ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจจะให้ความคุ้มครอง ได้แก่

(1) คดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป

(2) คดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไปและผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยเป็นผู้มีอิทธิพลเกี่ยวกับคดีอาญา 15 ประเภท

(3) คดีอาญาที่เห็นว่าพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและผู้บัญชาการหรือผู้ได้รับมอบหมายเห็นสมควรให้ความคุ้มครองความปลอดภัย

กรณีการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป หากพนักงานสอบสวนเห็นเป็นการสมควรหรือได้รับการร้องขอและได้รับความยินยอมจากพยาน พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รายงานขออนุมัติการคุ้มครองพยานต่อผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจอนุมัติการคุ้มครองพยาน ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และผู้บังคับบัญชาระดับผู้บังคับการตำรวจมีอำนาจอนุมัติการคุ้มครองพยานไม่เกิน 7 วัน หากมีความจำเป็นอนุมัติได้ไม่เกิน 14 วัน ผู้บัญชาการตำรวจมีอำนาจอนุมัติเกินกว่า 14 วันแต่ไม่เกิน 60 วัน หากเกิน 60 วันให้เป็นอำนาจของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ตามระเบียบดังกล่าว หากผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนไม่อนุมัติจะทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยาน ตลอดจนปัญหาในการติดตามพยานไปเบิกความในชั้นพิจารณาของศาล เนื่องจากพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการติดตามพยานไปเบิกความต่อศาล ส่วนหน้าที่การคุ้มครองพยานนั้นเป็นหน้าที่ของหัวหน้าสถานีตำรวจที่รับผิดชอบคดีอาญาที่มีการร้องขอให้ความคุ้มครองจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความคุ้มครอง หากพยานมีถิ่นที่อยู่อาศัยนอกเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนให้เป็นหน้าที่ของหัวหน้าสถานีตำรวจที่จะรับผิดชอบพื้นที่ที่พยานอยู่ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาการประสานและการปฏิบัติในการคุ้มครองพยาน เนื่องจากพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจโดยตรงในการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป

ส่วนการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีหน้าที่รายงานตามลำดับชั้นถึงผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่ออนุมัติต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เนื่องจากอำนาจอนุมัติในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้นเป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมโดยตรง สำหรับหน้าที่ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ได้มีบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาระหว่างกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยสำนักงานที่ดินคุ้มครองพยานประสานไปยังหน่วยคุ้มครองพยานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อดำเนินการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ หากกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วน สำนักงานคุ้มครองพยานประสานโดยตรงกับสถานีตำรวจในพื้นที่ แต่สำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่ได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบในการคุ้มครองพยานโดยตรง เพียงแต่ให้กองคดีอาญา ซึ่งไม่ได้มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานโดยตรงและไม่มีหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามการกระทำผิดทางอาญาหรือรักษาความสงบเรียบร้อย

ความปลอดภัยของประชาชน โดยตรง มีฐานะเป็นหน่วยงานประสานงานคุ้มครองพยานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและปฏิบัติงานร่วมกับสำนักงานคุ้มครองพยานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมเท่านั้น

สำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานอัยการสูงสุดได้กำหนดมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พยานในแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2538 ไว้ คือ การอำนวยความสะดวกในเรื่องการจ่ายค่าพาหนะและค่าตอบแทนพยานตลอดจนการให้ความปลอดภัยพยานตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2538 ข้อ 78 พนักงานอัยการพึงปฏิบัติโดยสุภาพต่อพยานและระลึกรถึงสิทธิของพยานโดยปราศจากการกีดขวางสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับค่ายานพาหนะ เบี้ยเลี้ยง และพนักงานอัยการต้องอำนวยความสะดวกแก่พยานให้ได้รับสิทธิดังกล่าวอย่างดีที่สุด นอกจากนี้สำนักงานอัยการสูงสุดได้ปรับปรุงวิธีการส่งหมายเรียกพยาน โดยนำวิธีการอื่นๆ เข้ามาเสริมวิธีการส่งหมาย เช่น ส่งทางไปรษณีย์ หรือขอความร่วมมือจากฝ่ายปกครอง จากมาตรการคุ้มครองพยานของพนักงานอัยการ เป็นเพียงการให้เกิดความสะดวกแก่พยาน และการติดตามสอดส่องพยานเพื่อให้สามารถนำพยานไปเบิกความต่อศาลได้เท่านั้น³⁵

สำนักงานคุ้มครองพยาน

ในช่วงปี พ.ศ. 2539-2540 ได้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 16 โดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและได้มีการผลักดันให้มีการบัญญัติรองรับสิทธิของบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244 ความว่า “บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ” ซึ่งเป็นที่มาของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 120 ตอนที่ 58 ก ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2546 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน 2546 เป็นต้นมา จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนและแนวทาง การทำงานขององค์กรที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการดำเนินการคุ้มครองพยาน เพื่อให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานฉบับใหม่ นี้ นอกจากนั้นในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ยังกำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรมและ ให้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่เหมาะสม รวมทั้งประสาน

³⁵ สุทธิชัย หล่อตระกูล. (2553). “บุคคลที่เป็นพยาน คดีอาญา การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา”, *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4 (2). พฤษภาคม – สิงหาคม.

การปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน³⁶

ปัจจุบันสำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 ประกาศตามราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 103 ก ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2545 ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องใหม่ที่มีความสำคัญและเป็นมิติใหม่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่จะให้บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาได้รับ ความคุ้มครองความปลอดภัย สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 13 กำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ

1. การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ
2. การปฏิบัติที่เหมาะสม
3. ประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ

และเอกชนเพื่อประโยชน์ ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน

ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 ประกาศตามราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119 ตอนที่ 103 ก ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2545 โดยให้ สำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่

1. ดำเนินการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา
2. ประสานงานกับพนักงานสอบสวนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน
3. พัฒนาระบบและมาตรการคุ้มครองพยานให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด
4. เสนอแนะปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบหรือข้อบังคับ ตลอดจนมาตรการต่าง ๆ ใน การคุ้มครองพยาน
5. ติดตามและประเมินผลการดำเนินการคุ้มครองพยาน
6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการ ปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

³⁶ ศูนย์สิทธิมนุษยชน. (2559). *ภารกิจคุ้มครองพยานในคดีอาญาของสำนักงานคุ้มครองพยาน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.humanrightscenter.go.th>. [2559, 19 กรกฎาคม].

สำนักงานคุ้มครองพยานจะทำหน้าที่คุ้มครองพยานในคดีอาญา ได้แก่ บุคคลที่ถูกข่มขู่คุกคามหรืออาจไม่ได้รับความปลอดภัยจากการมาเป็นพยานในคดีอาญา สามารถร้องขอรับการคุ้มครองพยาน

1. การได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย
2. การได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยแก่สามี ภริยา ผู้บุพการีผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคล อื่นที่ใกล้ชิดที่อาจไม่ได้รับความปลอดภัย
3. ค่าตอบแทนจากการมาเป็นพยาน
4. ค่าตอบแทนความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน จากการเป็นพยาน
5. ค่าใช้จ่ายเมื่อเป็นพยานในมาตรการทั่วไปและพิเศษ

กรมสอบสวนคดีพิเศษ

กรมสอบสวนคดีพิเศษ มีภารกิจตามอำนาจหน้าที่ภายใต้แนวคิดมุ่งป้องกันปราบปรามและควบคุมอาชญากรรมที่มีผลกระทบร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงและความสำคัญระหว่างประเทศ มุ่งหมายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินคดีพิเศษ ต้องแสวงหาความร่วมมือจากพยานในการให้ปากคำที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดี ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ จนถึงการพิจารณาคดีในชั้นศาล ข้อมูลหรือพยานหลักฐานจึงมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบุคคล ที่มีผลต่อการดำเนินคดี จึงต้องได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเป็นอย่างดี กรมสอบสวนคดีพิเศษจึงได้มีการจัดตั้งหน่วยงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานภายในทำหน้าที่คุ้มครองพยาน เฉพาะคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เท่านั้น ซึ่งการคุ้มครองพยานจะเป็นการคุ้มครองตั้งแต่คุ้มครองความปลอดภัยให้แก่พยาน จัดหาที่พักให้เหมาะสม จ่ายค่าเบี้ยเลี้ยง ตลอดถึงการปกปิดและการเปลี่ยนแปลงชื่อสกุล โดยได้มีการออกระเบียบว่าด้วยการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานในคดีพิเศษ พ.ศ. 2347 เพื่อใช้เป็นระเบียบปฏิบัติในการคุ้มครองพยานคดีพิเศษ

2.6.2 หน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

กรมตำรวจ (ปัจจุบันเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) มีระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับการคุมพยานและการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญาไว้ในระเบียบการกรมตำรวจเกี่ยวกับคดี เล่ม 1 ลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 6 ข้อ 255 และ ข้อ 256 ซึ่งมีหลักการสำคัญว่า กรณีที่พนักงานสอบสวนไม่สามารถติดตามผู้เสียหายหรือพยานไปเบิกความได้ เพราะไม่มีที่อยู่เป็น

หลักแหล่งหรือจุดที่อยู่ไม่ชัดเจน เพิกเฉยใจไม่ติดตามผู้เสียหาย หรือพยานไม่เต็มใจไปเบิกความ หรือถูกคุกคามขู่เข็ญ หรือได้รับผลประโยชน์ จนเป็นเหตุให้ลดขนาดพยานหลักฐานสำคัญ ให้ศาลพิพากษายกฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนถือปฏิบัติ ดังนี้

1) พยานที่ไม่ใช่ข้าราชการประจำ ต้องสอบสวนถึงตำบลที่อยู่ของพยานให้ได้ ความแน่นอนว่ามีที่อยู่ตามทะเบียนบ้านและชั่วคราวอยู่ที่ใด สถานที่ทำงานหรือที่แห่งอื่นอันอาจติดต่อได้ หมายเลขโทรศัพท์ รวมทั้งบันทึกบัตรประจำตัวไว้ และตรวจสอบด้วยว่ามีที่อยู่ดังปรากฏในคำให้การจริงหรือไม่ โดยจะต้องคอยติดตามสอดส่องอยู่เสมอและลงประจำวัน เป็นหลักฐานทุกครั้งเพื่อจะได้สามารถติดตามนำพยานนั้นมาเบิกความต่อศาลได้

2) ผู้เสียหายหรือพยานไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เช่น เป็นกรรมการก่อสร้าง หรือ มีกิจธุระชั่วคราว ให้สอบถามว่าจะย้ายจากที่อยู่เดิมหรือจะกลับมาเมื่อใด

2. สำนักงานอัยการ

ระเบียบกรมอัยการ (สำนักงานอัยการสูงสุด) ว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ได้กำหนดเกี่ยวกับทำให้ความสำคัญแก่พยาน และการปฏิบัติต่อพยานไว้ใน ข้อ 77 และ ข้อ 78 กล่าวคือ

ข้อ 77 พนักงานอัยการพึงเห็นความสำคัญและระลึกถึงหน้าที่ของพยานที่ต้องมาศาลและต้องสาบานหรือปฏิญาณตน

ในกรณีที่พยานมีหน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตน ให้พนักงานอัยการเอาใจใส่ดูแลว่าก่อนเบิกความพยานได้สาบานหรือปฏิญาณตนแล้ว

ข้อ 78 พนักงานอัยการพึงปฏิบัติโดยสุภาพต่อพยานหรือระลึกถึงสิทธิของพยานที่จะให้การได้โดยปราศจากการถูกขัดขวาง สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับคำพาหนะ และเบี้ยเลี้ยง และพนักงานอัยการต้องอำนวยความสะดวกแก่พยานให้ได้รับสิทธิดังกล่าวอย่างดีที่สุด

3. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ

พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 53 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ว่าด้วยมาตรการคุ้มครองเบื้องต้น ตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2554 ได้กำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองเบื้องต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พยานได้รับการ

คุ้มครองอย่างปลอดภัย ซึ่งเจ้าพนักงานพึงปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองพยานตามข้อกำหนด ระเบียบ ลักษณะทางคดี และพฤติการณ์แห่งความไม่ปลอดภัยของพยานเป็นสำคัญ³⁷

เนื่องจากคดีการทุจริตในภาครัฐมีลักษณะเป็นอาชญากรรมซ่อนเร้น (Hidden Crime) ซึ่งแตกต่าง จากคดีอาญาทั่วไปที่จะมีผู้เสียหายจากการกระทำผิดมาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ต่อเจ้าพนักงาน เพื่อให้มีการดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำผิด แต่การทุจริตคอร์รัปชันมักเป็นเรื่อง ที่รู้เห็นกันเฉพาะ ผู้ให้และผู้รับ เป็นการยากที่จะมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำเรื่องดังกล่าวออกเปิดเผย หรือร้องทุกข์กล่าวโทษต่อ เจ้าพนักงาน เพราะจะทำให้ตนเองได้รับความเดือดร้อนเสียหายไปด้วย โดยเฉพาะพยานบุคคลเมื่อมีความสำคัญในคดีมากเท่าไร ก็มีโอกาสดูถูกดูหมิ่นคุกคาม หรือประทุษร้าย มากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้กระทำ ผิดต้องการขจัดผู้รู้เห็นเหตุการณ์ที่อาจพินิจความผิดของผู้กระทำ ความผิดนั้น ได้หรือไม่ก็ทำให้พยาน เกิดความเกรงกลัวจนกลับทำให้การของตน ดังนั้น การคุ้มครองพยานจึงเป็นภารกิจที่สำคัญ ซึ่งจะ ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมของไทยดำเนินไป อย่างมีประสิทธิภาพ ความสำคัญของการคุ้มครองพยานที่กล่าวมา จึงเป็นที่ยอมรับและถือเป็น หลักปฏิบัติ ที่พึงมีในกระบวนการยุติธรรมทั้งในระดับสากลและระดับชาติดังจะเห็นได้จาก อนุสัญญา สหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (UNCAC 2003) ข้อ 32 การคุ้มครองพยาน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เสียหาย “รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องดำเนินมาตรการที่เหมาะสม โดยเป็นไปตามระบบ กฎหมายภายในของตนและภายใต้วิธีการของตนในการจัดให้มีการคุ้มครอง ที่มีประสิทธิผลแก่พยาน และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งให้คำบอกความเกี่ยวกับความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้และเท่าที่ที่เหมาะสม แก่ญาติและบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ใกล้ชิดของบุคคลนั้นๆ ให้พ้นจากการแค้น หรือข่มขู่ที่อาจเกิดขึ้นได้” ในส่วนของประเทศไทยนั้น การรับรองสิทธิของบุคคลที่เป็นพยาน บัญญัติไว้เป็นครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 “บุคคลซึ่งเป็น พยานในคดีอาญามีสิทธิ ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็น และสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่ กฎหมายบัญญัติ” จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้น โดยมี หลักการและเหตุผลอันเนื่องจากในปัจจุบันพยานยังไม่ได้รับการ คุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยาน มีความสำคัญยิ่งต่อการพินิจความจริงในทางอรรถคดีเป็นเหตุ ให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น จึงมีมาตรการคุ้มครองพยานเพื่อให้สอดคล้อง กับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย ซึ่งเชื่อว่ามาตรการคุ้มครองพยานจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับพยานและจะช่วยให้สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้มากยิ่งขึ้น

³⁷ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2556). *มาตรการคุ้มครองพยานเบื้องต้นตามกฎหมาย ว่าด้วยมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต*. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. หน้า 1.

นอกจากนั้น ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการจัดตั้ง สำนักงานคุ้มครองพยานขึ้น ในกระทรวงยุติธรรมและให้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ การปฏิบัติที่เหมาะสม รวมทั้งการประสาน การปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครอง ความปลอดภัยแก่พยาน

สำหรับคดีทุจริตในภาครัฐ มาตรการคุ้มครองพยานเป็นมาตรการที่สำคัญประการหนึ่ง ที่กฎหมายได้พยายามสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคคลที่จะเข้ามาเป็นพยานในการให้ข้อมูลแจ้งเบาะแสหรือ ข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหา หรืออยู่ในระหว่างการได้สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ซึ่ง ตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2551 มาตรา 53 “เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ อาจจัดให้มีมาตรการคุ้มครองเบื้องต้นสำหรับผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์ กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำหรือผู้ที่แจ้งเบาะแส หรือข้อมูลใด เกี่ยวกับการทุจริตในภาครัฐ หรือข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้” ทั้งนี้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ จึงได้กำหนดระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ว่าด้วยมาตรการคุ้มครองเบื้องต้นตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๕๔ ขึ้น³⁸

³⁸ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2556). *มาตรการคุ้มครองพยานเบื้องต้นตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต*. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. หน้า 1-2.